

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALKBİLİMİ ANABİLİM DALI

SAMSUN İLİ'NİN VEZİRKÖPRÜ İLÇESİ'NDEKİ GELENEKSEL
MESLEKLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Aycan ÖZENTÜRK TEZGEL

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Pakize AYTAÇ

Ankara-2008

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında kültürler arası farklılıklar gitgide yok olmaktadır. Buna bağlı olarak da Halkbilimi, insanlığın ortak mirası olan kültürün dününü ve bugününü analiz ederek yarınla ilgili senteze ulaşmaya çalışmaktadır. Bunu yaparken de kökleri geçmişe dayanan, hâlâ varlığını koruyan ya da dış faktörlere karşı korumaya çalışan kültür öğelerini kullanır. Halkbilimi inceleme alanında yer alan geleneksel meslekler de günümüzde varlığını korumaya çalışan kültür öğelerindendir.

Amaçlarından biri, tarihin mirası olarak adlandırabileceğimiz kültür öğelerini korumak olan UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), Birleşmiş Milletler eğitim, bilim ve kültür Kurumu, 17 Ekim 2003 tarihinde “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ni hazırlayarak “somut olmayan kültürel miras” başlığı ile özellikle şu alanlara işaret eder:

- a) Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar
- b) Gösteri sanatları
- c) Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler
- d) Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar
- e) El sanatları geleneği

Tezin ana temasını oluşturan geleneksel meslekler, Unesco'nun somut olmayan kültürel miras olarak nitelendirdiği el sanatları gelenekleri içerisinde yer alır. Bu çalışmamızda, babadan oğula geçen, çırak-kalfa-usta sacayağını oluşturan, günümüzde varlığını korumaya çalışan, gittikçe tek tipleşen dünyanın etkisiyle unutulmaya yüz tutmuş bazı geleneksel meslekleri irdeleyerek tespitte bulunmaya çalışılmıştır.

Çalışmada, öncelikle ilgili kurumlarla irtibata geçilerek bu alanda yayımlanmış eserler incelenmiş, Vezirköprü'de yaşayan ve bu meslekleri icra eden kaynak kişilerle görüşülmüştür. Ülkemizde farklı yörelere ait birçok geleneksel meslek bulunmakta, bir kısmı işlevini devam ettirirken bir kısmının da önemi gün geçtikçe azalmaktadır. Bu sonucun doğmasında toplumda yer alan bireylerin farklı bakış açıları, ekonomik, sosyal nedenler vb. etken olmaktadır. Tez ele alınırken bu özellikler dikkate alınmış ve bu konu üzerinde halkbilimsel bir bakış açısıyla durulmuştur.

Yüksek lisans tezinin ismi “Samsun İli'nin Vezirköprü İlçesi'ndeki Geleneksel Meslekler” olarak belirlenmiştir. Tezin ismi, çalışmanın sınırlarını yeterli derecede belirlemektedir. “Samsun İli'nin Vezirköprü ilçesi” demekle, kapsamı oldukça geniş olan konuda Samsun İli Vezirköprü İlçesi'ni sınır olarak kabul edilerek, sadece Vezirköprü İlçesi'ndeki geleneksel mesleklere yer verileceği -bağlantıların tespiti haricinde- diğer il ve ilçeleri çalışmanın kapsamı dışında tutulacağı; tezdeki “geleneksel meslekler” ifadesiyle de bu ilçedeki geleneksel mesleklerin temel konu olduğu, diğer folklorik öğelerin, ilgisi olduğu ölçüde kullanılacağı ifade edilmektedir.

Tezin giriş bölümünde geleneksel meslekler ve el sanatları hakkında bilgi verilmiş, geleneksel meslekler iktisadî ve ahlâkî yönden ele alınmıştır.

İktisat ve ahlâk kavramlarının birbiriyle olan ilişkisi, bu kavramların yansıması olarak Ahilik ve iktisadî zihniyet konuları irdelenmiştir.

Tez iki bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde “Geleneksel Meslekler” başlığı altında geleneksel mesleklerin geçmişi, T.E.S.K ve Ahilik, Vezirköprü’de geleneksel meslekler ve küreselleşme incelenmiştir. Tezin ikinci bölümünde “Vezirköprü’de Yaşayan Geleneksel Meslekler Ve Zanaatkârlarla Yapılan Görüşmelerin Değerlendirilmesi” başlığı altında Vezirköprü’de varolan geleneksel meslekler ve bu mesleklerin icrası hakkında, alan çalışmasına bağlı olarak, zanaatkârlarla yapılan görüşmelerin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Bu çalışmada unutulmaya yüz tutmuş ve yaşayan geleneksel mesleklerin incelenmesi ve gelecek kuşaklara bu kültür tarihinin iletilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma neticesinde yapılan değerlendirmeleri içeren sonuç bölümünde, geleneksel mesleklerin Vezirköprü’de geçirdiği süreç ele alınmıştır.

Uzun zaman alan bu yolculukta bilimsel bir bakış açısıyla beni yönlendiren, bilgi birikimini benden esirgemeyen, sayın hocam Prof. Dr. Pakize AYTAÇ’a, maddî ve manevî olarak her zaman yanımda olan ve bana güç veren sevgili eşim Mehmet TEZGEL’e ve sevgili aileme teşekkür ederim.

Aycan ÖZENTÜRK TEZGEL

Ankara, 2008

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR CETVELİ	vi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	9
GELENEKSEL MESLEKLERİN DÜNÜ.....	9
1.1. Geleneksel Mesleklerin Geçmişi ve Bu Bağlamda Ahilik Teşkilâtı ...	9
1.2. Günümüz Mesleklerinin Örgütlenmesi Bağlamında Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu ve Ahilik	14
1.3. Vezirköprü’de Geleneksel Mesleklerin Dünü ve Küreselleşmenin Bu Mesleklere Etkisi	18
1.3.1. Vezirköprü’de Geleneksel Meslekler	18
1.3.2. Küreselleşme Üzerine	20
1.3.3. Küreselleşmenin Vezirköprü’deki Geleneksel Mesleklere Etkisi	25
İKİNCİ BÖLÜM	28
VEZİRKÖPRÜ’DE YAŞAYAN GELENEKSEL MESLEKLER VE ZANAATKÂRLAR İLE YAPILAN GÖRÜŞMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	28
2.1. Bakırcılık	28
2.2. Demircilik	33

2.3. Kalaycılık	39
2.4. Semavercilik	41
SONUÇ	49
KAYNAKÇA	52
KAYNAK KİŞİ LİSTESİ	60
EKLER	64
EK-1 Vezirköprü'deki Zanaatkarlarla Yapılan Mülâkat Soruları	64
EK-2 Fotoğraflar	66
ÖZET	89
ABSTRACT	91

KISALTMALAR CETVELİ

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

bkz. : Bakınız

c. : Cilt

Çev. : Çeviren

Der. : Derleyen

Ed. : Editör

F. : Fotoğraf

Haz. : Hazırlayan

K.K. : Kaynak kişi

Nu. : Numara

s. : Sayı

S. : Sayfa

GİRİŞ

El sanatları, kişilerin bilgi ve becerisine dayanan, özellikle elle ve basit araçlarla yapılan, toplumun kültürünü, gelenek ve göreneklerini taşıyan, üretimini yapan kişilerin duygu, düşünce ve becerisini yansıtan, üretime yönelik ürünlerdir.

Kültür, bir ulusun hayat tarzıdır. Bozkurt Güvenç, “kültürün, yalnız bilim, sanat, felsefe değil; insanoğlunun her davranışı ve yarattığı” olduğunu belirtmektedir.” (Kültür Konusu Ve Kültür Sorunlarımız, 11). İnsan yaratıcılığının ürünü olan el sanatları da toplumun kültürünü yansıtır. O toplumun hayat biçiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasında, geliştirilmesinde ve devam ettirilmesinde büyük rol oynar. “Aynı zamanda el sanatları bütün halk sanatları gibi bir ulusun kültürel kişiliğinin en canlı ve anlamlı belgeleridir.” (Silifke Folkloru, 1).

Bozkurt Güvenç’e göre “insanlar benzer; çünkü kültürleri benzer. İnsanlar farklıdır; çünkü kültürleri farklıdır. İnsanlar değişir; çünkü kültürleri değişmektedir. Çünkü insan, kültürün ürünüdür.” (12). O halde el sanatları da zaman-mekân ekseninde değişkenlik gösterebilir.

Öyleyse geleneksel el sanatlarının ve geleneksel mesleklerin insanlığın varoluşuyla birlikte ortaya çıktığı, toplumun kültürel yapısına, ihtiyaçlarına ve günün şartlarına göre şekillendiği söylenebilir.

Anadolu, birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. “Anadolu’ya Türklerin yaptığı göçler, Anadolu’nun bugünkü kültürel yapısını oluşturmaya başlamıştır. Bu süreç içinde Anadolu Türkleşmiş, Türkler de Anadolulaşmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde konar-göçer yaşayan Türkmen boyları 17. yüzyılın sonlarına doğru yerleşik düzene geçmiştir.” (Silifke Kültürü, 19).

Taciser Onuk ve Feriha Akpınarlı’nın Anadolu’daki el sanatlarının geçmişi hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

“Anadolu’ya gelen topluluklar kendilerine özgü gelenek, görenek ve el sanatlarını da birlikte getirmişlerdir. Bu uygarlıkların kültürleri yeni bir sentez içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu nedenle Türk el sanatlarının kökleri çok eskilere gitmekte ve sosyo-kültürel açıdan önem kazanmaktadır. Türk el sanatları İslâmiyet öncesi, İslâmiyet’in kabulü, Tanzimat, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde süreklilik göstermiştir. Bugünkü ve gelecekteki Türk Kültürü bu mirasa dayanmaktadır.” (Cumhuriyetten Günümüze El Sanatlarının Doğuşu, Gelişimi, Sosyal, Kültürel, Eğitim ve Ekonomi İlişkileri Bakımından Bugünkü Durumu ve Geleceği, 2)

Tek başına yaşaması mümkün olmayan, ihtiyaçlarını başka canlıların yardımlarıyla karşılayarak hayatını idame ettiren insanoğlunun ilişkilerini düzenlemede belli kuralları olmak zorundadır. Kimine göre durağan, kimine göre değişken, “insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek için konmuş kaidelerin bir bütünü” olan ahlâk müessesesi de bu noktada önem kazanır. (Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk, 12).

İnsan, doğumdan ölüme kadar olan süreçte aileden okula, arkadaş çevresinden, iş çevresine birçok ortamda yer alır. Bu da bulunulan her ortam için belli kuralların oluşması demektir. Tezin ana konusunu oluşturan geleneksel meslekler de insanların iş ortamlarını yansıtır.

İnsanların genellikle ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bulundukları iş ortamında istikrarın ve huzurun sağlanması adına belli kurallar belirlenmiştir. Bu kurallar da iş ahlâkını meydana getirir. İş ahlâkı çerçevesi içinde insanlar belli iktisadî faaliyetlerde bulunur.

İbrahim Özkılıç, İbn Haldun'un iktisatla ilgili düşüncelerini şu şekilde özetler:

“İbn Haldun, iktisadî faaliyeti, “insanı diğer canlılardan ayıran bir özellik” olarak görür. Toplu halde yaşamaya – güvenlik ve diğer ihtiyaçlar nedeni ile- mecbur olan insan başkaları ile mal ve hizmet değişiminde bulunma ihtiyacı da hissedecektir. Bu nedenle İbn Haldun eserlerinde iktisat ve kazanç yollarını öncelikle ele alır ve diğer fikirlerini de buna bağlı olarak açıklamaya çalışır. Ona göre iktisadî faaliyette bulunmak “rızkınızı arayınız” (Ankebut-17) ayeti ile Allah emridir. Yine ona göre çiftçilik ve zanaatlarla ilgili temel bilgiler de insanlara Allah tarafından peygamberler vasıtasıyla öğretilmiştir. Bundan dolayı iktisadî faaliyetin kutsal yönü de vardır.” (İbn Haldun'da İktisadî Kalkınmanın Dinamikleri Ve Girişimcilik, 4).

İbn Haldun'a göre iktisadî kalkınmanın belli dinamikleri vardır. Bunlar; “siyasî istikrar, güven ortamı, emeğe dayalı üretim ve ahlâkî değerlere bağlılık”tır (Mukaddime, 19).

Ahlâkın temelinde din, kültürel yapı, çevre, toplumsal yapı ya da gelenekler belirleyici olmakla birlikte salt belirleyici değildir. Bu noktadan hareket edildiğinde ahlâk değişkendir; ancak kendisini vareden faktörlerden, öğelerden de bağımsız değildir. “Öyleyse iş ahlâkı ya da iş etiği kavramlarını tartışırken, iş yerindeki ahlâkî değerlerimizi, geleneksel ahlâk anlayışımızı devraldığımız öğeleri dikkate almak, öte yandan da dünyadaki her boyutlu değişimle bunu harmanlamak zorundayız. Sadece geçmişe dayanan bir iş ahlâkı anlayışı, yeni açılımları engelleyeceği gibi sadece günlük değerlerle kodlanmış bir ahlâk anlayışı da temelsiz olacak ve ilkesizliği; yani kendi deyimiyle ahlâksızlığı getirecektir.” (İş Etiğinde Geleneği Ve Yeniliği Harmanlayabilmek, 84).

Küresel dünyanın iş ortamı, diğer ortamlar gibi hızla değişim göstermektedir. Bir taraftan birçok yeni değer ortaya çıkarken, diğer taraftan var olan değerler çok çabuk tüketilmektedir. Bu kadar hızlı değişen ortamlarda ayakta durabilmek, belli ahlâkî kuralların, sistemlerin olmasına bağlıdır. Bu noktada ahlâkın iktisadî hayattaki rolüne bakmak gerekir:

“İbn Haldun, ekonomik kalkınmada ahlâkî değerleri üstyapı, iktisadî değerleri ise altyapı kurumu olarak ele alır ve bunların karşılıklı etkileşiminden bahseder. İbn Haldun kaçınılmaz olan bu etkileşim sürecinin sağlıklı ve toplum yararına olması için üstyapı kurumu olan ahlâkî değerlerin dikkate alınmasını tavsiye eder. Ona göre iktisadî hayat, ahlâkî ve dinî değerlere göre düzenlenmelidir. Çünkü insanların yaradılış amacı hayatta sürekli kalmak veya

herhangi bir şekilde yaşamak değil, insanın insanlığına yaraşır bir dünyevî hayat sürmek ve ahirette kurtuluşa ulaşmaktır.” (İbn Haldun, 2).

İbrahim Özkılıç, iktisadî hayat ile ahlâk arasındaki ilişkiler konusunu İbn Haldun’dan sonra da birçok düşünürün ele aldığını, Max Weber’in konuyla ilgili olarak “iktisadî ahlâk” kavramını kullandığını belirtir (8). “Max Weber’in “Protestan Ahlâkı ve Kapitalizmin Ruhu” adlı eseri 20. asra damgasını vurmuştur. Bu eserin özü iktisatta ahlâkın egemen kılınmasıdır. Yani dünyevi hayat tarzını manevî alan içine almasıdır.” (Erişim) www.ahilik.net/pages/4.doc, 10 Kasım 2007, s. 3.

Türk kültüründe iktisat-ahlâk ilişkisini uygulayan modellerden biri Ahiliktir. Ahlâk merkezli iktisadî hayat olarak nitelendirilebilen bu teşkilâtın kurumsallaşmasında belli ahlâkî değerler öne çıkar. Ahilikte öne çıkan bu değerler de kaynağını çoğunlukla İslâm dininden alır.

İktisadî zihniyet ve ahlâk kavramlarıyla ilgili olarak Sabri Ülgener’in çalışmaları dikkate değerdir. Ülgener, *İktisadî Çözülmenin Ahlâk ve Zihniyet Dünyası* isimli kitabında bu konuyla ilgili detaylı bilgiler vermiştir (2006).

Ülgener, “temel değerleri ve kuruluşları ile ortaçağlaşmış bir dünyanın iktisat ahlâkı ve bunun üstüne gelip oturmuş, ikinci bir tabaka olan çözülme devri zihniyeti” ayırımı üzerinde durur (255). Ortaçağın yaşam anlayışının, “kapitalizm-öncesi dönemlere özgü, henüz maddeleşmemiş bir dünya görüşü çevresinde açığa çıktığını; gündelik hayattaki yaşamın her türden etkinliğinin iktisadî olmayan güdülenmelere göre biçimlendiğini” söyler (256). Ona göre,

“Batı'da ortaçağ 13. ve 14. yüzyıllardan başlayarak yavaş yavaş silinmeye yüz tutarken, Doğu'da, özellikle de Osmanlı İmparatorluğu'nda, kısa bir yükseliş döneminin ardından yoluna aynı hızla devam etmiş; kendini en çok da zihniyette hissettirmiştir.” (257)

Ülgener, hayatta iktisadî değerlendirmelerin üstünde olan bir anlayışın toplumun her katmanında baskın olduğunu belirtir. Üst katmandaki ağalık ve efendilik bilinci mal ve servete düşkünlüğün gerçek amaç, kâr ve rant değil, itibar sahibi olmak, saltanat sürmek, unvan ve asalet satmaktır. Orta katmanlarda olan, yani ticaret ve zanaat erbabı da, esnaf ve özellikle bir sanat ve meslek topluluğu olarak ahiler, iktisadî niteliklerinden çok, dinî, toplumsal ve siyasal değerler çevresindeki bütünleşmeleriyle tanınmış; 12. ve 13. yüzyıllardaki siyasal çalkantılar karşısında dağınık varlıklarını ancak cemaatleşerek, toplu ve kapalı meslek gruplarına dönüşerek korumuşlardır.

Her mesleğin kendi dairesine kanaat ve rıza göstermesinde en tesirli rolü oynayan faktörlerden biri meslek gururu ve kolektif şuurudur. “İyisini, doğrusunu ve şerefisini daima kendi sanatında görmek alışkanlığı her meslek kolunu diğerlerine karşı kapanmaya ve –tâbir câizse- aralanmaya sevketmiştir.” (102). Bu kapanma veya aralanma durumu, günümüzün en popüler ve önemli kavramlarından biri olan “uzmanlaşma” ile birebir örtüşmektedir. Yapılan işin ehil eller tarafından profesyonelce yapılması uzmanlaşmanın sonucudur. Bu olmadığı takdirde yapılan iş -en önemli amaç olması gereken- kaliteden yoksun olacaktır.

Ülgener, esnaf topluluklarını "dayanışmacı cemaat" olarak belirtmektedir. Burada önemli olan kolektif şuurudur. “Dayanışmacı cemaat

içinde avam ve havas ortak düşünce etrafında birlikte çalışırlar.” (102). Bu cemaatin günümüzdeki versiyonuna örnek olarak grup çalışmaları verilebilir. Hemen her iş yerinde, özellikle de özel iş yerlerinde grup çalışmaları ön plândadır. Birçok halkadan oluşan zincir en kuvvetli olandır, zincirlerden birinin kopması, halkanın kopması, dolayısıyla da işlevinin yerine getirememesi demektir.

Ülgener’e göre “ortaçağ ahlâkının ana teması, maddeleşmemişliktir.” (95). Ortaya çıkarılan ürünler amaç değil, araçtır. Amaca ulaşmakta vesilen olan bu araçların mükemmeliyeti amaca ulaşmaktaki mesafenin kısalığı ile paraleldir. Yapılan işe gösterilen sabır, kişinin olgunlaşmasında, nefisini yenmesinde aracı durumdadır. Bu yüzden geçmişte “el işçiliği anî kazançların çok üstünde bir değere sahipti; hatta sahibini aza kanaate, sabra ve tevekküle zorlamakla bir nevi terbiye edici, nefis körletici fonksiyon vardı.” (95).

Ortaçağ ahlâkının sanatta gözettiği amaç, kendine uygun bir sanat seçmek, sabırla tam bir olgunluğa, yani sanatkârlığa ermektir: “Bu olgunluk ve akranına üstünlük gayreti sade ferdî bir yarışma hevesinin değil, belki daha geniş ölçüde müşterek meslek kaygısının (kollektif sanat şuurunun) bir tezahürü olarak anlaşılacak lâzım gelir.” (103). “Sanatkâr, maddî ve manevî varlığı ile katıldığı, bireyselliğini içinde erittiği sanatın şerefini her şeye üstün tutmakla yükümlüdür.” (103). Dolayısıyla, ortaya çıkaracağı eser meslek gururunu yaşayabileceği bir mükemmellikte olmalıdır.

Ortaçağ esnafının ve lonca anlayışının sanat anlayışında önemli olan nicelik değil, niteliktir. Bir ürünün sayıca fazlalığından çok kaliteli ve sunuma lââyık olması en önemli amaçtır. Sanat, sabır gerektiren bir olgunlaşma

sürecidir. Gözetilen gaye “kendine uygun bir sanat seçmek, fakat bir kere oraya ayak bastıktan sonra sabır ve teenni ile tam bir olgunluğa, kelimenin hakikî mânâsıyla sanatkârlığa ermektir.” (103).

Sabri Ülgener’e göre “zanaat, ortaçağ esnafınca, bu kapalı zümrelere ait bir "sır"dır. Ve nesilden nesle yine bir sır olarak devamlı, ihtimamlı bir bakımla nakledilir. Bunun için de hüdaîpver (yani kendinden yetişme) olmayıp pîr-perver olmak, hâmdet olmayıp bir müddet bir ustanın yanında hizmet eyleyerek sanatın esrarını öğrenmek şarttır.” (112). Ustalık bu şekilde sır perdesini aralayanlara nasip olur; fakat daha sonra perdeyi tekrar kapamak gereklidir. Tasavvuf anlayışında bir mürşide bağlanmaksızın hakka ve hakikata varmak imkânsızsa, ortaçağa ait esnaf anlayışında da bir pir ve ustaya bağlanmadan sanatta olgunluğa ermek imkânsızdır.

Ülgener'e göre, “lonca ahlâkı ve siyaseti aslında hiçbir zaman dar bir zümre ahlâkı olarak kalmamış, geniş ve umumi bir düşünce bütününün, yani ortaçağ ahlâkının kalıpları içine ustaca yerleştirilmiş ve sindirilmiştir.” (114). Durgun ve kapalı sanat anlayışı, döneme ait durgun ve atıl yaşamın bir sonucudur.

Durgun, atıl hayat anlayışı diye adlandırılan ortaçağ zihniyetinde insanların dünyevî değerlerden çok ahiret değerlerine önem veren bir hayat tarzının benimsendiği görülmektedir. Bu nedenle Osmanlı'nın kuruluşunda benimsenen alp eren, fetih ruhunun, bir müddet sonra, bazı dinî motiflerin yanlış kullanılmasıyla toplumun içine kapanıp etrafında olup biten gelişim ve değişimlerden uzak kalarak gerilediği söylenebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL MESLEKLERİN DÜNYÜ

1.1. Geleneksel Mesleklerin Geçmişı Ve Bu Bağlamda Ahilik Teşkilâtı

Geleneksel mesleklerin tarihini incelemek demek, aslında insanlık tarihini incelemektir. Çünkü gelenek, insanın kendisiyle birlikte var ettiğı bir olgudur. İnsan yoksa gelenek de yoktur. İnsan varsa gelenek de var olur. Gelenekler organik niteliğe sahiptirler: Gelişirler ve olgunlaşırlar veya zayıflar (güçsüzleşir) ve ölürler.” (Giddens, 1994:63).

Günümüzde birçok gelenek, işlevini yitirmeye başlamış yada yitirmiştir. İşte çoğı geleneksel meslek de sayıları çok az kalan ustaların elinde ölmeyi bekleyen insan gibidir. Önce doğarlar, topluma hizmet ederler, olgunlaştıklarında her yere dağılır ve kendilerini geliştirirler. Toplumla olan arz-talep ilişkileri bittiğı anda ise ölmeye mahkûmdurlar. Bu noktada meslekleri ayakta tutan, düzenleyen ve mesleklerin toplumla olan ilişkisini yönlendiren kurumlara ihtiyaç duyulur.

Tarihî süreç içerisinde geleneksel mesleklerle uğraşan kişilerin organize olduğu bir kurumun olup olmadığına bakıldığında, sivil örgütlerin başında olan Ahilik teşkilâtı, göze çarpan en önemli kurumdur.

Varlığını yüzyıllarca sürdüren bir kurumun bunu nasıl sağladığını anlayabilmek için o kurumun temel özelliklerini incelemek gerektirir. Ahilik teşkilâtının bu bağlamda analiz edilmesi, kültürümüzün daha net anlaşılmasını sağlayacak ve sosyal kurumlara ışık tutacaktır. İncelemeye ilk olarak, Ahiliğin ne demek olduğu, nasıl kurulduğu ve de işlevinin ne olduğuyla başlamak gerekir.

Ahi Teşkilâtı, 13. yüzyılda Ahi Evran tarafından Anadolu'da kurulan, 19. yüzyıla kadar varlığını idame ettiren, Anadolu'da yaşayan halkın sanat ve meslek alanında yetişmelerini sağlayan, onları ahlakî yönden yetiştiren, çalışma yaşamını iyi insan meziyetlerini esas alarak düzenleyen bir örgütlenmedir. Anadolu Selçukluları'ndan Osmanlı İmparatorluğu'na geçiş sürecinde, çalışma-bilgi-ahlâk üçgeni üzerine kurulan Ahilik, son derece önemli bir rol oynamış, sanat ve meslek yönüyle toplumun ekonomik yapısını hazırlarken, ahlakî yönüyle de devlet yapısının temel niteliklerini belirlemiştir.

Ahilik, meslekî ve ahlakî bir kurumdur. Küçük esnaf ve çırakları içine alan, meslekî doğruluk-dürüstlük prensiplerine uygun olarak çalışılmasını ayrıca eğitim görmelerini hedefleyen bir teşkilâttir.

Neşet Çağatay, *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik* isimli kitabında Ahilikle ilgili olarak şunları söyler:

“Ahilik, XIII. yüzyıldan XX. yüzyıla dek Anadolu’daki esnaf ve sanatkârlar birliklerine verilen bir addır. Kelimenin, sözlük, terim ve örgüt olarak türlü anlamları vardır.

A- Ahi kelimesi Arapça’dır ve sözlük anlamı “kardeşim” demektir. Ancak bazı yazarlar Ahi sözcüğünün Türkçe’de cömert, eli açık, yiğit anlamına gelen “akı” sözcüğünden geldiğini ileri sürmektedirler. Anadolu’da Türk kurum ve terimlerinin fazlalaştığı bir dönemde “akı”nın Arapça “kardeşim” anlamına gelen “Ahi”ye dönüştürüldüğü düşünülmektedir.

B- Terim olarak Ahilik, belli devrede esnaf ve sanatkârlar birliğini ifade eder.

C- Örgüt olarak ise XIII. Yüzyılın ilk yarısından başlayarak XX. Yüzyılın başlarına dek Anadolu şehir, kasaba ve hatta köylerindeki esnaf ve sanatkarlar kuruluşlarının eleman yetiştirme, işleyiş ve kontrollerini düzenleyen bir kurumdur diye tanımlanabilir.” (1)

Ahiliğin temeline baktığımızda, “insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek için konmuş kaidelerin bir bütünü” olan ahlâk (Güngör, 2000:12), eğitim ve bilim, kalite ve standart, teşkilâtlanma, üretici-tüketici ilişkisi, arz-talep dengesi, denetim vb. konularda yaşadığı dönemin toplumsal yapısını düzenlemiş bir sistem olduğu görülür. (Erişim) <http://www.beypazarimem.meb.k12.tr>, 23 Mayıs 2007, s. 1.

Sağlam temellere dayandırılan Ahilikte toplumun gereklerine ve gerçeklerine göre kurallar oluşturulmuş, bu kurallar, şehir ve kasabaların belediye hizmetleri ve bu hizmetlerin denetimi için örnek alınmış, nizamnameler ya da kanunnameler şeklinde resmileştirilmiştir. Konuyla ilgili olarak Yusuf Ekinci, *Ahilik (Ahi Birlikleri)* isimli kitabında şu örneğe yer verir:

“Kanunname-i İhtisab-ı Bursa’nın bugünkü Türkçe’ye çevrilmiş şekli Bursa Belediye Kanunu” isimli kanunnamede

çeşitli ürünlerin nasıl üretilceği ve kaçta satılacağı belirlenmiştir. Örneğin; yumurta kışın 10 tanesi 1 akçe, baharda 14'ü 1 akçe, Ağustosta 16'sı 1 akçe olarak belirlenmiştir.” (70)

Ahi Teşkilâtında standartlara uymayarak, düşük kaliteli mal ve hizmet üreten esnafa çeşitli ceza; iyi performans gösterenlere ise ödül verilmiştir. Kalite, standart, üretici-tüketici ilişkileri çok kesin kurallarla belirlenmiştir. Özür diletme, kahve yada çay ısmarlamak hafif suçlara; dükkan kapatma, lokma çıkarma, selâmlaşmamak, yardım etmemek, umumî boykot vb.leri ise büyük suçlardandır.

Neşet Çağatay'ın ifadesiyle “kurduğu esnaf ve sanatkâr birliklerinin koydukları ana kurallar, daha sonraları bu alanda hazırlanan kanunnamelerin, tüzüklerin temelini teşkil eden” Ahilikte her düzenleme resmîdir (Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, 215). Konuyla ilgili olarak Galip Demir, “Ahilik ve Yükselen Değerler” isimli makalesinde şunları ifade eder:

“Ahilikte standart ve kaliteli üretim elde edebilmek için geliştirilen usul ve kaideler, bugünkü toplam kalite denetimi ve oto kontrol sisteminin ilk hayata geçirilişidir. Bir bakımdan TSE (Türk Standartları Enstitüsü) Kurumu'nun o tarihlerdeki ilk uygulamasıdır. İşyerinde çalışanlar ve çalıştırılanlar, iş ahlâkı kurallarına riayet etmeye mecbur tutulmuş, aksini yapanlar önce ikaz edilmiş, sonra ufak para cezasına çarptırılmıştır. Bu cezalara rağmen kurallara uymayan iş sahibinin pabucu, işyerinin damına atılmak suretiyle meslekten ihraç cezası verilmiştir. İkaz, teshir, para ve kapatma ceza usulleri bugün, 4077 sayılı “Tüketiciyi Koruma Kanunu” kapsamına alınarak, ilk defa bir ahilik geleneği T.C. Ticaret Kanunu'na girmiştir.” (82)

Türk Halkbilimi'nin inceleme alanı içinde bulunan deyimlerimizden biri olan “pabucu dama atmak” deyimimin kökeni, yukarıda belirtilen Ahi kuralından beslenerek bugünkü söyleyişe ulaşılmıştır. Örneklerden hareketle ahiliğin kültürümüz içerisindeki etkisinin oldukça yoğun olduğu söylenebilir. Bunun sonucu olarak da ahilik tablosu, bütün halinde incelendiğinde toplumu etkilemiş ve yönlendirmiştir. Bununla ilgili bilgilere Veysi Erken “Ahilik Müessesesinde Eğitim ve Yönetim” isimli yüksek lisans tezinde yer verir:

“Ahiliğin sosyal fonksiyonu sosyal ahlâka dayanır. Ahiliğin ahlakî prensipleri ferdiyetçi değil, bilakis ferdin toplum içerisinde şahsiyetini koruduğu toplumdur. Ahiliğin sosyal fonksiyonunun prensipleri gereğince ne fert cemiyete ne de cemiyet ferde ezdirilmiştir. Ahiliğin sosyal dayanışma ruhu sayesinde ahiler, kendilerine uyanlara sosyal dayanışma ruhunu kazandırmak için bunları müesseselerine bağlamışlar, kendi bünyelerinde yardımlaşma sandıkları kurmuşlardır. Ahiler aralarındaki dayanışma ve sosyallemeyi bütün faaliyetlerine yaygınlaştırmaya çalışmışlardır.” (52)

Tarihi sürece bakıldığında Ahiliğin bir yaşam biçimi olduğu açıkça görülmektedir. Bir sivil toplum örgütü olarak ele alındığında devletin yada bazı ideolojilerin etkisinde olmayıp, sadece toplum çıkarlarını düşünen bir örgüt; kurum olarak ele alındığında ast-üst, emir-komuta ilişkisiyle, hiyerarşik yapısıyla, tüzük ve maddeleriyle düzenli bir kurum; okul olarak ele alındığında çırak-kalfa-usta hiyerarşisini dengede tutan, günümüz okullarının sadece teorik derslerle verdiği eğitimle okul bitiren gençliğin aksine, görerek ve tecrübe ederek uzmanlaşan insanlar yetiştiren ve bunu yaparken de insanî değerleri ve ahlakı da bu eğitim ve öğretim mekanizması içine serpen bir eğitim-öğretim yuvasıdır.

1.2. Günümüz Mesleklerinin Örgütlenmesi Bağlamında Türkiye Esnaf Ve Sanatkârları Konfederasyonu Ve Ahilik

Cumhuriyetin kurulmasından sonra esnaf-sanatkârlar kesiminin örgütlenmesi 5373 sayılı Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu'nun çıkarılmasıyla başlamış, 1964 yılında yürürlüğe konulan 507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu ile de esnaf-sanatkârlar teşkilâtının bugünkü yapısı oluşmuştur.

Kamu kurumu niteliğinde bir meslek örgütü olan konfederasyonun amaçları, internet sitesinde şu şekilde açıklanmıştır:

“1. Esnaf ve sanatkârlar odaları birlikleri ile esnaf ve sanatkârlar federasyonları arasında birliği temin etmek, gelişmeyi ve ilerlemeyi sağlamak,

2. Genel olarak esnaf ve sanatkârların faaliyetlerinin mesleki çıkarlar ve ülke yararına uygun bir şekilde yürütülmesini sağlamak, bu hususta lüzumlu görülecek her türlü önlem ve girişimlerde bulunmak,

3. Esnaf ve sanatkârları yurt çapında ve uluslararası kurum ve kuruluşlar düzeyinde temsil etmek, esnaf örgütleri ile uluslararası dayanışma içerisinde olmak,

4. Ulusal ekonomideki gelişmelere paralel olarak lüzumlu görülecek mesleki önlemleri almak, dünyadaki değişimlere göre esnaf ve sanatkârlarımızın uyumunu sağlayacak girişimlerde bulunmak,

5. Esnaf ve sanatkârların mesleki eğitimlerini geliştirmek, verimliliğin artması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi için faaliyette bulunmak; onların ekonomik, sosyal ve kültürel yönden gelişmelerini sağlamak amacıyla tesisler, şirketler, kurum ve kuruluşlar oluşturmak,

6. Bakanlıkça verilecek diğer görevleri yapmak, esnaf ve sanatkârlarımıza yönelik her türlü çalışmayı gerçekleştirmek.” (Erişim) <http://www.tesk.org.tr>, 15 Mayıs 2007, s. 1.

Yukarıda amaçları açıklanan konfederasyonun bunları ne kadar uygulayıp uygulamadığı tartışılabilir. Günümüzde çoğu esnaf, işinden, gelirinden, esnaflar arası ilişkiden ve müşteri yönünden memnun değildir. Her gün televizyonlarda esnaflarla röportaj yapılmakta, sorunları dile getirilmektedir. Olumlu konuşan esnaf neredeyse yoktur. O zaman ortada sorun olduğu âşikardır. Ancak organizatör konumundaki bu teşkilâtlar, esnafın sorunlarını gidermede, kurumlar arası koordine sorumluluğu olabilir.

Öyleyse Ahilikte uygulanan bazı kuralların günümüzde de uygulanmasıyla her türlü organizasyonun rahatlıkla yapılabileceğini söylemek mümkündür. Çünkü Ahilik kültürü Türk toplumu tarafından kabul görmüş, yüzyıllarca uygulanmış ve başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Bu nedenle de esnaf ve zanaatkârlar için Ahilik, zaman-zemin şartları olgunlaştırılarak uygun bir model olabilir.

Günümüz esnafları incelendiğinde belli çarpıklıklar hemen göze batar. Bugün halk için kimi esnaf karaborsacı, güvenilirmez, kalitesiz mal satan, paracı konumundadır. Esnaf ile halk arasındaki güven ilişkisi bitme noktasına gelmiştir. Ahilikte ise bir malın hazırlanması ve pazarlanmasındaki en önemli unsur o malın kaliteli olup olmadığı, vatandaşı memnun edip etmediğidir.

Böyle olmadığı taktirde neler olabileceğine dair en güzel örnek de esnafın pabucunun dama atılmasıdır.

Günümüzle ahilik arasındaki önemli farklardan birini de İhsan Cora “bugün parası olan ve belli birkaç formaliteyi tamamlayan kişinin ehliyeti olup olmadığına bakılmaksızın işyeri açmasına izin verilmesiyle” açıklar (Ahilik örgütünün Osmanlı toplumundaki yeri ve ahilik örgütü ilkelerinin günümüz esnaf ve zanaatkarlarına uygulanabilirliği, 54). Bu durum da liyakat mefhumunu ortadan kaldırarak ehil olmayan kişilerin de şeklen usta ve esnaf olmalarına sebebiyet verir. Ahilikte ise esnaf şed kuşanma ritüeliyle ehilliğini tescil eder.

İsmet Uçma “Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik” isimli doktora tezinde “modern çağın bireyselleşme, hatta bencilleşme çağı olduğundan, her şeyin odağında birey olduğunu, Ahilikte ise tam aksine sosyal birliktelik ve dayanışma ruhunun esas olduğunu, her esnaf, meslektaşlarını da en az kendisi kadar düşünmek zorunda olduğunu” ifade etmektedir (155). Bugün ise durum tam tersinedir. Esnaf ‘ondan değil, benden al’ yaklaşımıyla bireyselliği ön plâna çıkarmaktadır.

Toplum tarafından “polis insanın içinde olmalı” denir. Bu sözün esnaflar için geçerli olabilecek versiyonunda ise zabitanın esnafın kendisi olmasıdır. İhsan Cora “bugün esnaf derneklerinin ve belediyelerin, bütün personeliyle ve birçok zabıtalariyle sağlayamadıkları denetim ve kontrol sistemini ahilik örgütü zabıtasız olarak sağladığını” belirtir. (59). Bu yapılırken de yaparken vicdanî ve ahlâkî kurallar esas alınmıştır.

Sonuç olarak, başta bir sivil toplum rgt olan Ahilik, toplum çıkarlarını dengede tutar. Üretici – tüketicisi, işveren – işçi arasındaki ilişkiyi yönlendirir. Kurumsal yapısıyla, tzğyle resmi bir zemin üzerinde oturan Ahilik, devletle ve diğeri kurumlarla koordineyi yürütür. Kişinin içine vicdan ve ahlâk bilincini yerleştirerek oto – kontrol mekanizmasını; sosyal dayanışmasıyla birlik ve beraberliğı sağlar. Uyguladığı kalite kontrol ve standartlaşma ile en iyi malı üretmeyi hedefler. Usta – kalfa- ıracak ilişkisiyle görerek, uygulayarak öğrenmeyi, disiplini aşılar. Her alanda her şeyi bilmek yerine esnaflara belli alanlarda bilgi yükleyerek uzmanlaşmayı ğretir.

1.3. Vezirköprü’de Geleneksel Mesleklerin Dünü Ve Küreselleşmenin Bu Mesleklere Etkisi

1.3.1. Vezirköprü’de Geleneksel Meslekler

Geleneksel meslekler denince akla gelen ilk unsur, bu mesleklerin halka ait oluşudur. Babadan oğula, ustadan kalfaya, çırağa aktarılan bu sanatların ilk olarak kimin tarafından uygulandığının tespiti, bu mesleklerinin geçmişinin çok eskilere dayanması sebebiyle mümkün değildir.

Geleneksel mesleklerin popülaritesi özellikle sanayi devrimiyle kaybolmaya başlamıştır. El emeğinin en önemli özelliği olduğu bu meslekler sanayileşmenin yarattığı hızlı değişime ayak uydurmada zorlanmakta, el ürünlerinin yerini makineler almakta, bu nedenle de sayıları gittikçe azalan meslekler son demlerini yaşamaktadırlar.

Geleneksel meslekler, Türk halk kültüründe çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenledir ki meslekler yüzyıllarca insanların geçimlerini temin etmelerini sağlamıştır. Bu alandaki bilgi ve birikim, sanayileşmenin de temellerine katkıda bulunmuştur. Nejat Diyarbakırlı’ye göre, “Eğer Türk insanı Ortaçağ’da köklü ve geniş bir küçük sanat ve el sanatları hayatına sahip olmasaydı, günümüzde büyük sanayi alanında gördüğümüz başarılarla ulaşması olanaksızdı. Onun içindir ki küçük sanat ve el sanatları,

kültürümüzün köklü bir hazinesi olduğu kadar sanayi alanındaki atılımların temeli ve kaynağıdır.” (El Sanatlarının Değeri, 47).

Halkbilimi için bir konuyu en iyi biçimde araştırma yöntemlerinden biri saha çalışmalarıdır. Konuyla ilgili olarak kaynak kişilerle konuşma, bölgeyi tanıma ve anlama, araştırmacının neden – sonuç ilişkisini objektif olarak kurmasına zemin sağlar. Bu nedenle de araştırma konusu olan Vezirköprü’deki geleneksel meslekler, yerinde ve ilgili kişilerle görüşülerek hazırlanmıştır.

Günümüzde Vezirköprü’de belli başlı bazı meslekler aktif haldedir. Geçmişte yaşayan fakat günümüze kadar tutunamayan birçok meslek dalı, hemen her yerde olduğu gibi burada da yok olmuştur. Yapılan araştırmalar sonucunda daha önceleri var olan (sepetçilik, semercilik, yorgancılık vb.) bazı meslek türlerine rastlanamamıştır. Bunların nedenleri üzerine kaynak kişilerle de görüşmeler yapılmıştır. Var olan meslekler de tek tek irdelenmiş olup kaynak kişilerin görüşlerine de kendi bölümlerinde yer verilmiştir.

1.3.2. Küreselleşme Üzerine

Daha önceleri çoğu kişi tarafından bilinmeyen, akademik çevrelerce 1960'lı yıllarda tartışmaya başlanan, özellikle de 1980'lerden sonra hemen her konuyu etkileyen, şimdilerde ise tüm dünyanın en popüler kavramlarından birisi “küreselleşme”dir. Durum böyle olunca da bu kavramın nasıl ortaya çıktığı, neleri ihtiva ettiği, müspet veya menfi yönlerinin neler olduğu da tartışma konusudur. Öncelikle küreselleşmenin ne zaman ortaya çıktığı ve ne demek olduğu üzerinde durmak gerekir.

Günümüz dünyasının en önemli konularından biri haline gelen küreselleşmenin etki alanı geniş olması, birçok farklı alandan küreselleşme hakkında tanım ve yorum yapılmasına sebep olmuştur. Kültür, siyaset, ekonomi, sosyoloji vb. birçok alanda çalışan uzmanlar bu kavramı tarif edip yorumlamışlardır. Küreselleşmeyi Öcal Oğuz, “bizde olanı dünyaya vermek, başkasında olanı almak” olarak tanımlamakta (Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi, 11), Gencay Şaylan da “pazarın dünya ölçeğinde büyümesi, ulusal sınırların dışına çıkması, dünyanın tek pazar haline gelmesi” olarak tarif etmektedir (Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, 9). Bu görüşlere karşın Korkut Boratav küreselleşmeyi “emperyalizm denen olguya saygınlık kazandırma, emperyalizm karşısında çaresizlik yaratma çabası” olarak görürken (Ekonomi ve Küreselleşme”, Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme, 19), Gürbüz Erginer de “sahip olunan kültürün her tür direnişini kırabilecek, engel tanımaz bir güçle kendisine yön veren egemen veya emperyalist güçlerin ya da ülkelerin güdümünde olan çok hızlı, bu nedenle de şaşırtıcı ve gelenekseli alt üst eden kültür değişmesi süreci”nde irdeler (Küreselleşme ve Geleneksel Kültür (Bilimsel Bulguların

Anlamsızlaşması), VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, 132).

Yukarıda verilen küreselleşme tanımlarına bakarak bu olgunun tek bir alanla ilgili olmadığı, aksine birçok alanı etkilediği, matematikte olduğu gibi kesin bir yargı içermediği, kişilere veya kurumlara göre bu olguya farklı değerler yüklendiği ve en önemlisi de insan hayatında olumlu veya olumsuz, kültürden ekonomiye, sanattan bilime kadar çok büyük bir yeri olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Küreselleşmenin çok geniş bir yelpaze içinde bulunmasından dolayıdır ki, bu kavram üzerinde müspet veya menfi bir çok yorum yapılmakta, bunun sonucu olarak da net olarak, iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin sıfatları arasında ortak bir düşünce yapısı oluşturulamamaktadır.

Tüm dünyayı kendi ekseni etrafında döndüren kavramın yayılmasına sebep olan etkenlere bakıldığında çoğu kaynak, küreselleşme sürecini ortaya çıkartan sebeplerin en başta geleninin, haberleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler (hızlılık, çabuk erişebilme, kolaylık vb.) olduğunu söylemektedir.

Herhangi bir haberin dünyanın bir köşesinden diğerine sadece birkaç saniye içinde hem sesli hem de görüntülü olarak iletilebilmesi ve bunun da insanın elindeki tek bir tuşa bağlı olması, dünyanın aslında kocaman bir “köy” olduğunun ya da sonradan “köy”e dönüştüğünün kesin bir göstergesidir.

Konuyla ilgili olarak Hasan Tutar, *Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi* adlı kitabında “Kanadalı iletişim kuramcısı Marshall McLuhan’ın bu yeni süreç için “global köy” ifadesini kullandığına” yer verir (21). Bu ifade de aslında dünyanın ne kadar büyük bir köy haline geldiğinin göstergesidir.

Haberin iletimi bakımından artık ülke ve millet sınırları söz konusu değildir. Mesafeler ortadan kalkmış durumdadır. İnternet ağı sayesinde haberle birlikte bilginin de her tarafa intikali hızlı ve kolay bir biçimde mümkün olmaktadır. Bu gelişmelere bağlı olarak kültürler için; özellikle etkin kültürler tarafından belirlenen bir küreselleşme olgusu vardır. Telgraf, telefon, radyo ve televizyon ile başlayan bilgi intikali, son zamanlarda yoğunluğu artan bilgisayar ve internet bağlantıları sayesinde çok daha kolay, hızlı, ucuz hale gelmiştir. Günümüzde ilkokul çağına gelmiş çocuk yaşında olanların zamanlarının büyük bir çoğunluğunu son zamanların en gözde, sayısı her geçen gün artan, bütçeleri çok sarsmayacak sektörlerinden biri olan internet kafelerde geçirdiği de belirgin olarak gözlenmektedir. Diğer taraftan, geçmişte (özellikle köylerde) insanların müstakil olan evleri mesafe olarak birbirlerinden uzak olmasına rağmen kişiler arası görüşmeler fazla idi. Günümüzde ise apartmanlaşma kültürünün oluşmasıyla mesafe olarak evler yakınlaşmasına rağmen insanlar arası ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Çoğu kişi oturduğu dairenin karşısında, yanında, altında, üstünde kimin oturduğunu dahi bilmemektedir.

Televizyonun küresel etkisi daha eskilere dayanmakla birlikte bilgi teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler, küreselleşme sürecini hızlandırmaktadır. Teknoloji, küreselleşmeyi tetiklemektedir. Ulaşım, haberleşme ve bilgi işlem teknolojilerinde gelişmeler olmasaydı, dünyanın küreselleştiğinden bahsetmek söz konusu olmazdı. İnsanların, toplumların, ülkelerin birbirine ulaşmasının çok zor olduğu dönemler aslında onların ne

kadar özgür olduklarının da göstergesidir. Çünkü aradaki mesafeler azaldıkça özgürlükler de ortadan kalkmış, “farklılaşma”dan, “aynılaşma”ya, kültürel çeşitlilikten tek tipleşmeye doğru bir dönüşüm başlamıştır. Bu noktada, geçmişte milyonlarca kilometre karelik yüzölçümlerine sahip imparatorluklar zamanında bu denli bir küreselleşmenin, tek tipleşmenin neden olmadığı sorusuna da bir açıdan cevap verilebilir.

Teknoloji ve iletişimin sunduğu imkanlar sayesinde dünyanın bir ucundan diğer ucuna kadar ne olup bittiği, kimin ne yaptığı, ne söylediği anında bilinmektedir. Bu nedenle de insanların birbirine olan benzerliği gitgide artmaktadır. Yeme, içme alışkanlıkları, dinlenen müzikler, giyilen kıyafetler vb. kültürlerin benliğini sağlayan birçok unsur, dönüşüme uğrayarak yeni oluşumlar da ortaya çıkabilirken, çoğu zaman etkin olan toplumların alışkanlıkları benimsenerek edilgen olan toplumlar pasifleştirilip, sonunda da asimile olabilmektedir. Yakın geçmişe kadar yediği yemekten, kıyafetinden, konuşma biçiminden bir kişinin hangi ülke vatandaşı olduğu anlaşılabilirken şu anda bu ayırımı yapmak çok zordur. Örneğin önceden başka bir ülkede bulunan bir Türk’ü, bu Türk içinde bulunan bir Diyarbakırlıyı, Kütahyalıyı, Ankaralıyı, İzmirliyi vs. tanımak mümkün olurken (bu örnek diğer toplumlar için de verilebilir), şu anda kişinin hangi ırk, memleket, şehirden olduğunu tanımak bir tarafa, hangi cinsiyette olduğu bile kimi zaman anlaşılmamaktadır.

Küreselleşmenin etkilediği ve etkilendiği bir diğer alan ticarî ve ekonomik faaliyetlerin olduğu alandır. Özellikle uluslararası ticaret, küreselleşmeyi etkin hale getirir. Geçmişte ipek ve baharat yolları ile yapılan ticaret de uluslararasıydı. Ancak bugünkü uluslararası ticaret, her yönüyle geçmişten farklıdır. Ticaret, millî devlet olgusu aşarak, sınırlar ötesine

ulaşmıştır. Menfaat açısından farklı milletlere bağlı olan kişiler arasında sıkı bağlılıklar ortaya çıkmıştır.

Ayrıca teknolojik gelişmeler ve ticaret karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir. Teknolojik gelişmelerin sunduğu imkânlar, firmaları küresel düşünmeye zorlamaktadır. Firmalar arası rekabet küresel boyuttadır. Küresel olarak çalışan firmalar dünyayı tek pazar olarak görmektedir. Bu durumda da bu atmosfer içinde bulunabilen firmalar gittikçe büyümekte; dahil olamayan firmalar ise yok olmaktadır.

1.3.3. Küreselleşmenin Vezirköprü'deki Geleneksel Mesleklere Etkisi

Kültürün insanlığa sunduğu değerler ulusal kalıtı meydana getirir. Öcal Oğuz'a göre "ulusal kalıt geçmişten günümüze ulus tarafından yaratılan, benimsenen, biçimlenen ve günümüze getirilip geleceğe aktarılması gereken miras, bir ulusu tanımlamada ve bir anlamda diğer uluslardan ayırmada kullanılan ölçütler, verimler, gösterimler ve ürünler bütünüdür." (Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi, 59). Bir ulusun veya ülkenin kültürel kimliğini oluşturan, tanımlayan, destekleyen veya gösteren, bir ulus veya ülkenin "diğer" veya "öteki" olarak gördüğü uluslar veya ülkeler karşısındaki farklılığını ve varlığını belgeleyen, kültür tanımlamasının içine giren ve bütün ulusal yaratıları, kazanımları ve maddesel varlıkları "ulusal kalıt" kavramının kapsamı içinde görebiliriz (31).

Prof. Dr. Öcal Oğuz'un, anlamı ve neleri ihtiva ettiğini belirttiği "ulusal kalıt" kavramının içine giren en önemli örneklerden birisi de geleneksel mesleklerdir. Bu meslekler yüzyıllarca insanların el emeklerinin, duygu ve düşüncelerinin, kısacası hayat biçimlerinin yansıması olmuştur. Ancak bugüne bakıldığında dünyanın küreselleşme sürecine hızla girmesiyle birlikte sanayileşmeye dayalı makineleşmenin artması, talep - arz dengelerinin değişmesi, makine-fabrika-teknoloji sac ayağının hızına geleneksel mesleklerin ayak uyduramaması sonucunda geleneksel iş kolları ihtiyaca cevap verememiş, bu da geleneksel mesleklerin birer birer yok olmalarına sebebiyet vermiş, köyden kentlere göçler artmış ve insanlar geçimlerinin temini için şehirlerde iş aramaya başlamışlardır.

Günhan Danışman, "toplumun bir sektöründe makineye dayalı endüstrileşmenin gelişmesinin, geleneksel el sanatlarının yok olmasına

sebebiyet vermekle kalmayıp, en ilkelleri hariç hemen tüm iş kollarının belli kent merkezlerine kayması sonucu doğurduğunu” savunmaktadır. (Küreselleşme ve Zanaatçı-Teknoloji Ustalarının Çaresizliği, 235). Bu duruma Vezirköprü’de de rastlamak mümkündür. Görüşülen kaynak kişiler (K.K.3, K.K.7) özellikle genç nüfusun Vezirköprü’de gitgide azaldığını, şehirlerde iş bulduklarını belirtmiştir.

Fabrikalarda yapılan seri üretimlerle birçok zanaatçının “el emeği, göz nuru”yla yapacağı işin kat kat fazlası çok kısa sürede yapılmaktadır. Fabrika ürünlerinin sayılarının fazla olması o ürünün de el emeği ürünlerden çok daha ucuza mal edilmesine imkân sağlamaktadır. Bütün bu etkenler sebebiyle geleneksel meslekler de toplum tarafından talep görmeyen bir konuma girmektedir. Bu nedenle sayısı gitgide azalan zanaatçılar bilgi aktarımını yapacak, gelecek nesillere aktaracak elemanları bulamamakta, dolayısıyla da “son”a doğru yol almaktadırlar. Günümüzde birçok geleneksel iş kolu yok olmuş, geriye kalanların da bir kısmı son çırpınışlarını yapmaktadır.

Küreselleşme beraberinde getirmiş olduğu şehirli toplum yapısıyla birlikte hemen her yerde olduğu gibi Vezirköprü’de de geleneksel pek çok sanatı ve zanaatı ortadan kaldırmıştır. Otomobilin çıkması ile birlikte semercilik; çelik tencere ve teflon tavalarla birlikte bakırcılık ve dolayısıyla kalaycılık; tekstil fabrikalarının kurulmasıyla birlikte dokumacılık, yemenicilik ilk akla gelip de günümüzde sayılı ustalarının kalmış olduğu zanaat dallarıdır. Sayıları her geçen gün azalan bu ustalar da kimine göre çağdaşlaşmanın adı olan “küreselleşme” çarkı içine tek başlarına mücadele etme güçleri olmadığı için girmek zorunda kalmışlardır. Günhan Danışman’a göre “zorlamayla ortaya konan bu çağdaş gelişme kavramı, Batı yaşam tarzına ve kaynak kullanımına uymayı zorunlu kılmakta, bu da kaynakların geleneksel zanaatlardan koparılıp gelişmiş sektörlerle aktarılmasına sebep olmakta,

böylece gelişmekte olan dünyanın sıradan insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan işlevler yok edilmektedir.” (236).

İKİNCİ BÖLÜM

VEZİRKÖPRÜ'DE YAŞAYAN GELENEKSEL MESLEKLER VE ZANAATKÂRLARLA YAPILAN GÖRÜŞMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Bakırcılık

Günlük hayatta önemi tartışılmaz olan madenler, bulunduğu anda bütün dünyayı etkilemiştir. Tarih öncesi zamanda tunç devri, demir devri gibi isimlerle devirlerin açılıp kapanmasında doğrudan rol oynamışlardır.

Bakır eski çağlardan beri insanoğlunun günlük hayatında önemli rol oynayan bir metaldir. Bulunuşu M.Ö. 7000 yıllarına dayanan bakırın Anadolu'daki geçmişi de oldukça eskidir. Yapılan birçok kazı çalışmaları insanların geçmişte özellikle bakırdan yapılan ürünleri kullandığını gösterir.

Arkeolojik bulgular bakır üretiminin ilk kez Anadolu ve İran topraklarında başladığını göstermektedir. Bakırı işlemek suretiyle, mızraklar ve çeşitli silâhlar yapan insanoğlu daha sonraki yıllarda bakır ve kalayı karıştırarak bakırdan daha sert bir alaşım elde etmiştir. Anadolu'da kalay bulunmadığı için Hititler, bakır ile arseniği alaşımlandırmak suretiyle yeni bir alaşım bulmuşlar ve bütün bu gelişmeler de tunç çağının başlangıcına yol açmıştır. Aynı şekilde ilk demir üretimi de M.Ö. 1500 yılında yine Anadolu'da yapılmıştır. İlk metalurjistlerin ülkemiz topraklarında doğmaları ve insanlık tarihine yön vermeleri bizler için gurur vericidir. (Erişim) <http://www.mme.itu.edu.tr/web-tr/sss.htm>, 14 Eylül 2007, s. 1.

Yaşayan geleneksel mesleklerden biri olan bakırcılık, Türk halk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Mutfak eşyasından müzik aletine kadar çok geniş bir alanda da bakır kullanılmaktadır.

Özellikle mutfak raflarını süsleyen bakır tencerelerin, kapların vb. eşyaların yerini günümüzde çelik, teflon vb. fabrika ürünleri almıştır. Artık bakırlar, kullanım amacıyla değil de turistlere yönelik olarak hediyelik, antika eşya, dekor amaçlı ürünler olarak vitrinlerde yer alabilmektedir.

Çok fazla emek isteyen bir zanaat kolu olan bakırcılıkta bakıra çeşitli âletler (makas, maşa, pergel, çekiç, örs, tokmak, zımba vb.) yardımıyla şekil verilir ve istenilen ürün elde edilir. İstenilen ürünün çeşidine göre farklı âletler de kullanılmaktadır.

Vezirköprü'de bakırcılar yoğun olarak ilçenin merkezindeki, Köprülü Mehmet Paşa'nın kayınbabası Yusuf Ağa tarafından 1660 yılında yaptırılan bedestende bulunmaktadır (F: 5, 9, 10). Kaynak kişi Ahmet Morul'dan (K.K. 1) aldığımız bilgiye göre geçmişte de bakırcılar ve kalaycılar hep bu bedestende ve bedestenin arkasındaki sokakta bulunmuştur.

Bakırcılığın dünü ve bugünü hakkında bakırcılarla yaptığımız görüşmeler bu mesleğin durumunun Türkiye'nin diğer bölgelerinden farklı olmadığını göstermiştir. Bakırcı ustası Nuri Şahin (K.K. 4) bulundukları durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Önceleri bakırcılık çok tutulurdu. Mutfak eşyaları hep bakırdan olurdu. Melamin, çelik, teflon çıkınca bakır da satılmaz oldu. Bir de bunların üstüne vergisiydi, kirasıydı, geçinemez oldu kimse.”

Diğer bir bakırcı olan Abdullah Saka (K.K. 5) da vergi ve kira yükünün fazlalığından bahsetmektedir:

“Dükkânda ben çalışıyorum tek. Dışarıdan adam getiriyorum, o da kilo işi çalışıyor, kazanın kilosu 2 liradan. Ne kadar çok iş olursa o kadar iyi olur. Az olursa o da, ben de az alırız. Ben de mecburen çelik koydum dükkâna satmak için. Onlarla da iş yapmaya çalışıyorum artık. Dükkânın kirası var, vergisi var, yanımızda çalışan kalfanın yevmiyesi var. Yenen, çay masrafı oldun, şu masraf, bu masraf bir sürü masrafı var. Gelir kesinlikle yeterli değil. 300-400 lira ancak geçiyor elimize.”

Geçimin zorluğunu belirten Abdullah usta, satışlardaki zorluğa da değinmektedir:

“Toptancılık bitti zaten. Satışlar perakende. Bu civarda zaten bitti. Merzifon’u, Amasya’sı, bir de Çorum’da 3 – 4 usta kaldı. Yok gibi bir şey. Devamı da gelmez. Bir kere çok zor zanaat, getirisi de çok az. İşler 8. ayda başlar, 12. aya kadar sürer. Ondan sonra biter.”

Nuri usta, artık meslekle uğraşanların geçinmelerinin çok zor olduğunu belirterek emekli olmasının ona bir avantaj sağladığını şu şekilde ifade etmektedir: “Allah’tan emekliyiz. Yoksa buradan geçinemeyiz. Bu yaptığımız iş artık ikinci iş oluyor bize. Bakırcılık öldü artık.”

Bakırcılığın neden talep görmediğine, geleneksel mesleklerin neden yok olduğuna dair sorularımıza karşılık Kazım Türkmen'in (K.K. 3) fikirleri şöyledir:

“Bakır zahmetlidir, bakırı kullanacaksan kalay da gerek. Bu da artık zor geliyor herkese. Şimdi çelik, melamin çıktı, biz bile onlardan satmaya başladık iş dönsün diye. Talep yok bakıra. Tek tük satıyoruz artık. Çıracak da bulmak zor. Gençler yetişmiyor. Tek tük çocuk oluyor olursa, onlar da fazla para istiyor. Yetiştirdiğin de ayrılıyor, ya başka iş yapıyor ya da kendine dükkân açıyor.”

Ahmet usta bu konu hakkında şunları düşünmektedir:

“Günün şartların göre gelir düzeyi yükselmiyor veya seri üretim yapamıyor insanlar. Günümüzde insanlar zanaatkâra ihtiyaç duymuyor. Bu şekilde meslekler eridi. Belli birkaç meslek kaldı. Üsttekilerin alttakilerden haber olmadığı sürece durum düzelmez. Acaba yukarıdakiler buradaki durumu biliyor mu? Burada kimin ne yaptığını, nasıl yaşadığını devlet bilmiyor. Bunun üstüne kirası, vergisi cabası. Devlet teşviki olmazsa, destek olmazsa ileride tamamen biter bakırcılık da, kalaycılık da. Bakır, bildiğimiz madenlerin içinde en fazla eziyetli, işkenceli madeni üründür. Bakır uzun ömürlüdür. Bizde kısa ömürlü olan her şey aslında pahalı. Bizim zamanımızda yerli malı, yurdun malı, bunu herkes kullanmalı denirdi. Şimdi ithal ürünler etkiliyor. Türkiye ithalata dayalı büyümenin içinde.”

Abdullah usta ise konuyla ilgili olarak şunları belirtmektedir:

“Çelik var, teflon var, artık evlerimizde ısınmak için soba kullanılmıyor. Bakır sobanın üstüne konurdu, konmuyor. Burada önceden her yer bakırdı. Şimdi çelik koyuyoruz. Önceleri bir tane çelik, alüminyum bulamazdınız. Her şey bakırdı. Geçinmek için mecbur koyuyoruz bunları.”

Vezirköprü’de bakırcılarla yapılan görüşmelerdeki genel kanaat, bakırcılığın gittikçe önemini yitirmesi, bakır dövmeciliğinin yerini süslemeciliğin almasıdır. Bunun en önemli sebebi de gelişen teknoloji ile birlikte bakırların işlevinin değişerek süs ve dekor amaçlı bir yola gitmesidir. *Türkiye’de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Meslekler* isimli kitapta da bu konuya değinilmiştir: “İnsanların eskiden yaygın olarak hayatlarında yer alan bakırdan yapılmış kapaklı tencereler, tepsiler...vb. ürünler bugün yerini çelikten, teflondan yapılmış ürünlere bırakmıştır. Bu anlamda dövmecilik hem zaman alması hem de günümüzde kullanılmaması sebebiyle yapılmamaktadır. Dövmeci ustaları bakırcılık mesleğini, işlemecilik yaparak devam ettirmektedirler.” (Oğuz, 2005:81).

2.2. Demircilik

Bütün kültürlerde, mitolojik sembollerden biri demirdir. Ata mesleği olarak bilinen demirciliğin Türkler için ayrı bir önemi vardır. Ziya Gökalp, *Türk Uygarlık Tarihi* isimli eserinde dünyanın “ilk demirci kavmi olarak” Türklerin bilinmekte olduğunu ve “demirin eritilip istenilen şekil verilmesiyle birlikte, insanlık aleminde uzun ve parlak bir dönemin açıldığını” söylemektedir:

“Demir Türk uygarlığının ilk simgesidir. Göktürkler ile Oğuzlar'ın ataları demirci idiler. Demirciye Moğollar "Darhan" derlerdi. Dokuz atası demirci olan adam şaman olurdu. Şamanların büyüklerine Tarhan adı verilirdi. Bundan anlaşılır ki demircilik, eski Türklerce sanatların en saygınydı.” (9)

Türkler için çok önemli olan bu sanatla ilgili olarak birtakım ritüeller olmaktadır. Orhan Türkdoğan *Türk Tarihinin Sosyolojisi* isimli eserinde konuya şu şekilde değinmektedir:

“Her yıl belli bir günde İlhan, demir merasimi için bir demir parçasını akkor haline gelinceye kadar ocakta ısıtırdı. Demir, bu hale geldikten sonra, İlhan'a ait "altın örsün" üzerine konulur. İlhan, altın çekici alarak, bunun üstüne vururdu. Bundan sonra, koşullar, toylar, şölenler yapılırdı. Bu merasimler hudutta da yapılır. Ülkeye dışardan girmek isteyen bir yabancı elçi, bu merasimi yapmadan giremezdi” (148)

Demircinin Türk toplumu için ne kadar önemli olduğunu Türk destanlarında görmek mümkündür. Türklerin sosyo-kültürel yapısını işleyen destanlardan biri olan Manas Destanı'nda da bu konuya değinilmektedir:

"Her akına çıkmadan önce Manas kendi demircisine gider, kılıçlarını biletir, silahlarını tamir ettirir ve öyle yola çıkardı. Nogay-Han'ı Yoloy'u mağlup ettikten sonra, onun iki kızını esir ederek yurduna getirmiştir. Bu Han kızlardan birini, teşekkür ifadesi ile demircisine vermiş ve diğerini de oğluna nikahlamıştı. Manas, demircisini Darkan yani Tarkan, saygı deyimi ile çağırırdı. Çünkü Tarkanlık hükümdar tarafından verilmiş çok yüksek bir üstünlük unvanı idi. Onların bu rütbesi de nesilden nesile sürüp giderdi." (Türk Mitolojisi, 69).

Demir dağı eritip Ergenekon'dan çıkan Türkler için demir, aracın yapımında kullanılmış, günümüzde de kullanılmaktadır. Silâh sanayinin başlıca madeni olan demir ile Türkler birçok silâh (kılıç, süngü, kalkan vb.) üretmiş; demiri işleyerek birçok ürün ortaya çıkarmıştır. Nevruz bayramı vesilesiyle Ergenekon'dan başlayan demir dövme geleneği halen yaşatılmaktadır.

Günümüzde demircilik, özellikle teknoloji karşısında yavaş yavaş yok olmaya başlamış geleneksel bir meslektir. Demircilik mesleği kolay sayılabilecek bir meslek değil. Şekil verilmesi bakımından zahmetli ve yorucudur. Gelişen teknoloji ile oluşan bazı araç ve gereçler sayesinde şekil vermek kolaylaşmıştır. Tek başına öğrenilmesi çok zor olan bu meslek türünde bir ustanın yanında eğitim almak gereklidir.

Demircilik genel olarak sıcak ve soğuk demircilik olmak üzere iki şekilde yapılır. Detaylıca incelendiğinde ise Hayrettin İvgin, Vezirköprü'de demirciliğin beş türlü yapıldığını belirtmektedir; kara demircilik, nal – mihçilik, soğuk demircilik, çilingir, tamircilik ve inşaat demirciliği (1998:40-41).

Demircilikte önceleri örs, çekiç, balyoz ve kısıkaç vb. âletler kullanılırken günümüzde bu araç gereçlerin yanında matkap, kaynak makinesi vb.leri eklenmiştir. Açılan atölye ve fabrikalar yapılan işin serileşmesinde etkindir. Bütün bu faktörler neticesinde zamandan tasarruf edilir. *Türkiye’de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Meslekler* isimli kitapta bu konu şu şekilde ifade edilmektedir: “Günümüzde malzemeyi dövmek amacıyla kullanılan çekiç ve balyoz yerine modern pres makineleri kullanılmaktadır.[bkz resim 15,16] Ustaların, çekiç ve balyozla saatlerce uğraşarak yaptıkları işi, pres makineleri birkaç dakikada yapmaktadır.” (Oğuz, 2005:90). Bu bilgiler ışığında teknolojik ürünlerin el emeğinin önüne geçtiği anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili olarak demirci ustası Mehmet Döner’in (K.K. 6) görüşleri şöyledir:

“Demircilikte el emeği önemli; ama artık bir sürü makine var, fabrikalaşma var, hepsi ucuzladı, o yüzden gerek kalmıyor el emeğine. Ama el emeğiyle bir olmaz fabrika makineleri. Onlarda hata olur, bir sürü çıktığından. Ama bizimkilerde tek tek yaparız, ondan hatalı olmaz, hem de daha kaliteli olur.”

Mehmet ustanın oğlu olan Kadir Döner (K.K. 7), mesleği babasından öğrenmiştir ve onunla birlikte çalışmaktadır. Mehmet usta en büyük isteğinin oğlunun düzgün bir işe girip demirciliği bırakması olduğunu söylemektedir:

“Buradan çok büyük bir gelirimiz yok, dükkân kendimizin. Tek başına dükkânı çalıştırmam mümkün değil. Kendim emekli olduğum için idare edebiliyoruz. O da zor belâ. Geleceği yok bu işin. Ben kendimi kurtardım sayılır; ama çocuk daha genç. Yanımda eleman yok, çocuğum var. Hatta burada çalışmasını da istemiyorum. Kendine iş bulup o işe koyamadık. Buradan gelen parayla da geçinilmez. Asgarî ücretten bile az. Bir de sigortası var, onu da yatırınca hiçbir şey kalmıyor yada onu yatıramıyorum.”

Vezirköprü'deki demirciler, Demirciler Çarşısı'nda (F: 20) bulunmaktadır. Çarşıda çok fazla dükkân bulunmamakta, Mehmet usta da çoğu dükkânın iş yapmadığı için kapandığını belirtmektedir. Hayrettin İvgin, *Vezirköprü Halk Kültürü Derlemeleri* adlı kitabında 40 demirci esnafının bulunduğunu söylemektedir (34). Tez araştırmasının yapıldığı 2008 yılında ise demirci esnafının sayısı 15'tir.

Vezirköprü'de demirciliğin ve diğer geleneksel mesleklerin geçmişini kaynak kişilere sorduğumuzda genel olarak benzer cevaplar aldık, “kendimi bildim bileli, doğduğumdan beri” vb. Hayrettin İvgin, demirciliğin geçmişinin yaklaşık 400 yıl olduğu belirtilmekte, ilçede 19. yüzyılda demirci, tenekeci, kunduracı, debbağ, çilingir, keçeci, bakırcı, saraç, kendirci vb. esnafının loncalar teşkil ettiğini ve esnafın belli meslek âhlakıyla yetiştiklerini söyleyerek de ahiliğe vurgu yapmaktadır: “Demirci esnafı son yıllara kadar, ahilik geleneği içerisinde sanatlarını icra etmişlerdir.” (35).

Kitapta geleneklerle ilgili olarak verilen en dikkat çekici örnek, kalfanın ustalığa geçiş törenidir. Kalfa her türlü malzemeyi yapabilecek duruma gelince ustalığa geçebilir. Bu durum ustası tarafından ilân edilir. Tören olacağına dair de bir kalfa esnafın tamamına haber verir. Tatil günü bütün esnaf kıra gider. Kır gezisine cami imamı da götürülür. Yemekler yenir, eğlenceler olur ve bu törene “erfene” denir. Usta ustalığa geçecek olan kalfasını diğer ustalara duyurur. Bütün ustalar daire biçiminde oturur. Kalfa, ustasının ve imamın elini öper. İmam uzun bir dua okur. Sonrasında kalfaya “bütün meşin” giydirilir. Usta olan kalfa bütün ustaların ellerini öper ve böylece ustalığa girmiş olur. O günkü törende yer almayan bir usta varsa, ustalığa geçen kişi, gelmeyen ustanın da elini daha sonra mutlaka öper ve duasını alır. Yeni usta olan kişi fakirse erfenenin masrafını kendi ustası veya

bütün ustalar birlikte öder. Yeni usta fakirse bütün ustaların birleşmeleriyle yeni bir dükkân açılır. Ustası zengin ise, o açar yada yanına ortak alır. Bazen yapılan yardım, erfene sırasında para olarak yeni ustaya verilir (40).

İvgin, kalfanın serbest olarak bir yerde çalışabileceğini, çırağınsa ilk girdiği yerden çıkamayacağını, çıkarsa hiçbir dükkânın onu kabul etmeyeceğini belirtmektedir (40). Bakırcı Kazım Türkmen'in sözleri ise geçmişle günümüz arasındaki tezatlığı göz önüne sermektedir:

“Gençler yetişmiyor. Tek tük çocuk oluyor olursa, onlar da fazla para istiyor. Yetiştirdiğin de ayrılıyor, ya başka iş yapıyor ya da kendine dükkân açıyor.”

Geçmişte yapılan geçiş törenleri ile ilgili olarak da Kazım Türkmen, artık ustalık, kalfalık törenlerinin bittiğini, herkesin elinde usta belgesi olduğunu söylemektedir.

Birçok mitolojide “demirci” ve “demir” motiflerine sık sık rastlanır. İlk demirci ustasının Hz. Davut olduğuna dair çeşitli inanışlar vardır. Bununla ilgili olarak internetten yer alan bir bilgiye göre, şamanların demircilikle bağlı inancı, Orta Asya Türkleri arasında da yayılmıştı. Örneğin Özbeklerde yeni Şamanlık yapmaya başlayan biri, Hazreti Davut'un hayır duasını almak için, Harezm'in güneyindeki eski bir kalede gecelemeliydi. Hazreti Davut, Orta Asya Türk halkları arasında, demircilerin koruyucusu olarak tanınırdı. İnanişâ göre, demirden yararlanmayı insanlara ilk o öğretmiştir. Hazreti Davut'un demircilerin piri olduğuna ilişkin inanışlar da böylece demircilikle Şamanlık

arasındaki bağı yaşatmıştır. (Erişim) <http://tr.wikipedia.org/wiki/Demircilik>, 20 Ağustos 2007, s. 1.

İvgin, araştırmalarında demircilikle ve Hz. Davut’la ilgili anlatılagelen bir efsaneye de kitabında yer vermiştir:

“Demircilik mesleğinin piri Hz. Davut A.S.’dir. Davut A.S., kızgın demiri eliyle tutar ve elini ateşe sokarmış. Çırağı ile çalışır dururmuş. Bir öğle üzeri eve yemeğe gitmiş, yerine çırağını bırakmış. Çırak, demirleri ustası gibi tutmak ve elini ateşe sokmak istemiş. Ancak elleri yanmış. Bir türlü ustasının tembih ettiği işleri yapamamış. O arada dükkâna bir köpek girmiş. Ön ayaklarını çapraz yaparak yere oturmuş. İki bacağı arasında bir parça ekmek varmış. Çırak bu durumu görünce aklına birdenbire sıcak demire el sürmeden tutabilecek bir âlet yapmak gelmiş. İki düz demiri ortalarından delmiş ve perçinlemiş. İki demiri uçlarından sıkarak diğer iki ucun arasına sıcak demiri sıkıştırmış. Böylece demircilikte ilk kısıkaçı bu çırak yapmış. Meğer bu köpek kılığına girmiş Hızır A.S. imiş ve Davut A.S.’ın sırrının çözülmesi için bu çırağa iyilik etmeye gelmiş. Kıskaç yapıldıktan sonra da köpek, yani Hızır A.S. kaybolmuş gitmiş. Davut A.S. her şeyden habersiz işinin başına dönmüş. Yine eli ile sıcak demiri tutmak istemiş. Fakata eli yanmış. Anlamış ki sırrı çözülmüş.” (47)

Bu sebeple bu mesleğin dualı olduğu, çok kutsal bir meslek olduğu söylenir. Demircilik mesleği için “Ateşten gül alan bir sanattır.” derler (36).

2.3. Kalaycılık

Kalaycılık, bakırcılığa bağlı olarak gelişmiş bir meslektir. Dolayısıyla da bakırcılığın geçmişteki ve günümüzdeki durumu kalaycılığı da direkt olarak etkiler. Günümüzde mesleğe olan ilginin gün geçtikçe azalmasının ve neredeyse yok olmasının en önemli sebebi, özellikle mutfaklarda bakır eşyaların yerini çelik, teflon, melamin, plastik vb. eşyaların almasıdır.

Kalaylama işleminde bakır kapların tuz ruhu ve kum dökme işlemiyle temizlenmesinin ardından kaplar, nışadır ve eritilmiş kalayla birlikte odun kömüründe ısıtılır. Daha sonra silinir ve bakır yeni alınmış gibi bir parlak hale gelir. Kâzım usta, bakırın zehirlenmeye yol açmaması için yılda en az bir kez kalaylanması gerektiğini belirtmektedir ve şöyle devam etmektedir:

“Bakır sağlık açısından diğer kaplara göre daha iyidir. Ama diğerleri ucuz, basit diye bakır kullanılmıyor. Halbuki onlar daha çok hastalık yapar. Asıl sağlıklı bunlardır.”

Gelişen teknoloji ile birlikte kurulan atölye ve fabrikalar zanaatçılara oranla çok daha hızlı ve ucuz üretim yapmaktadır. Bu da bakırcılığı ve kalaycılığı etkileyerek, bu mesleklerin yok olmasına zemin hazırlamaktadır. Bakır kaplar kullanılmayınca kalaylama da otomatik olarak ortadan kalkar.

Mesleğin işlevini yitirmesinden ötürü bu sektörde çalışan kişi sayısı da azalmakta, yetişmiş eleman ve çırak bulmak oldukça zor hale gelmektedir. Konuyla ilgili olarak Ahmet ustanın görüşleri şöyledir: “Bakırcılık öldü, yok artık, bitti. Burada da bizim arkamız gelmiyor, yetişen kimse yok. En son yapan biziz işi.”

Günümüzde kalaylanmış eşyalar, diğer geleneksel mesleklerin ürünleri gibi yerli ve yabancı turistlere yönelik hediyelik, süs eşyalar olarak sunulmakta ve satılmaktadır.

2.4. Semavercilik

Çayın Türkler için önemi tartışılmazdır. Durum böyle olunca çayı demlemek için kullanılan araç da çeşitli ve çok olmaktadır. Yetiştirilmesinden, hazırlanıp tüketilmesine varana kadar olan çay kültürü, bir çay etnografyasını da ortaya çıkarmıştır. Çay kesilmesine yarayan makaslar, sepetler, kutular, demlikler, çay kazanları, bardaklar, fincanlar, kaşıklar, tepsiler vb. hepsi çay kültürünün etrafında oluşan etnografik ürünlerdir.

Türkler açısından çay ile ilgili olarak Ahmet Yesevi dikkati çeker. Yesevi kaynaklı bir menkıbe şu şekilde anlatılır:

“Hoca Ahmed Yesevi, bir gün Hitay sınırında Türkistan karyelerinden birine misafir oldu. O gün hava çok sıcak olduğu için, Hoca, eşeğine, binerek katettiği uzun mesâfeden yorulmuştu. Tesâdüfen evine misâfir olduğu çiftçinin zevcesi bu esnâda çocuk dünyaya getirmek üzere idi; bu yüzden çiftçi, Hoca’nın bu hususta duasını iltimas eyledi. Hoca, bir dua yazdı, kadının beline bağladılar, hemen istediği hâsıl oldu. Zevcesinin kurtulmasından dolayı çok memnun olan çiftçi, çay kaynatıp getirdi. Hoca, çayı sıcak sıcak içince terledi, yorgunluğunu giderdi; sonra : "Bu şifâlı bir şey imiş, hastalarınıza bundan içirin ki şifa bulsunlar. Allah kıyâmete kadar buna revac versin:" diye dua etti.” (Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, 45).

Çay, anlatıya göre Türkler arasında o zamandan beri kullanılıp durmuş ve herkese şifa verici olmuştur. “Ahmet Yesevi'den gelen mirasla çayın şifalı olduğuna inanıldığı gibi, semaverin de şifa dağıtıcısı olduğuna inanılır hale gelmiştir. İnsanlara bir hayat, muhabbet verici, dertlere deva olarak görülür. Semaverin şifa dağıttığına o kadar inanılırdı ki, hamam çıkışında ve mevlitlerde insanları rahatlatmak için semaver kaynatılır ve çay içilirdi.

Semaver şifahaneye benzetilmiştir (Erişim) <http://tataryemekleri-sonja.blogspot.com/2007/07/semaver-kltr.html>, 5 Eylül 2007, s.1.

Türk edebiyatında adına hikâyeler, şiirler yazılan, evlerin köşesinde kaynarak insanlara moral olan semaver etnografik ürünler içinde en güzel örneklerden biridir.

Sait Faik Abasıyanık, 1936'da yazdığı "Semaver" isimli hikâye kitabında, fabrika işçisi Ali'nin hayatında semaverin yerini, eve geldiği her gün semaverin kaynamasının ne kadar büyük bir mutluluk ve moral kaynağı olduğunu, annesinin ölümüyle ise semaverin bir daha o evde kaynamamasının üzüntüsünü tasvir ederek semaverin ev içindeki yerine değinmiştir.

Ana Britannica ansiklopedisine göre semaverin Rus Çarlığı'nın çayla tanışmasının ardından 18. yüzyılda Urallarda icat edildiği, Tula bölgesinde geliştirildiği ve ilk semaver fabrikasının 1778 yılında Tula'da kurulduğu belirtilmektedir (137).

Ansiklopedide "Rusça'daki sama ve varit kelimelerinden türeyen, "kendi kendine kaynayan" anlamına gelen semaver (İngilizce; samovar, Tatarca; samawır)" ortasından geçen bir silindirde mangal kömürü veya meşe odunu ile ısıtılan, suyla dolu metal bir tenceredir. Demlik koymak için üstünde bir baca ve alt tarafında sıcak suyu almak için bir musluk bulunur (138).

Semaverin en az yüzelli yıldır Vezirköprü merkez ve köylerinde kullanıldığı bilinmektedir. (Erişim)

<http://www.vezirkopru.gov.tr/sayfalar/elsanatlari.htm>, 1 Eylül 2007, s. 1. Görüşülen kaynak kişiler de kendilerini bildikleri günden beri semaverin ilçede olduğunu söyleyerek bu bilgiyi tasdik etmektedirler. Tatar kaynaklarına göre semaverin bu bölgeye gelmesinde Tatarlar etkili olduğu belirtilmektedir:

“Atalarımız Yurtlarından ayrılırken yanlarına aldıkları eşyalar arasında semaverleri de bulunmakta idi. Yeni yurtlarına (Samsun / Havza - Vezirköprü) yerleştiklerinde bu bölgede çay ve semaver kültürü yoktu. Tatarlar Havza ve çevresinde semaver kültürünün tanınmasına ve yaygınlaşmasına vesile olmuşlardır (Erişim) <http://tataryemekleri-sonja.blogspot.com/2007/07/semaver-kltr.html>, 5 Eylül 2007, s.1.

Çayın demliklere göre az bir ateşle çabuk olarak demlenmesi, semaverin kendine has bir özelliğidir. Semaverde demlenen çay, ateş sönse bile uzunca müddet soğumaz. Semaver bir çok yörede çayın keyfini sürme ve çayın tadına varma âleti olarak bilinir.

Semaver genel olarak çaydanlık, gövde ve ayak bölümünden oluşur. Su doldurma bölümüne su, ateşlik bölümüne kömür konur. Gövdenin altından ateş yakılır ve yanan ateş su konan bölümü ısıtır. Suyun kaynadığını su kapağının borusuna takılan düdük haber verir. İçine çay atılan demliğin üstüne su konur ve ateşlik bölümüne alınır. Bu şekilde çay demlenir.

Semaverin hammaddeleri şunlardır: kalaylı teneke, galvaniz sac, krom-nikel, bakır. “Semaverin kullanım ömrü de yapımında kullanılan malzemeye göre değişir. Kalaylı tenekeden imal edilen bir semaver suyla çabuk tepkimeye girip oksitlenmesi nedeniyle hem sağlıklı değildir hem de iki ay gibi kısa bir sürede çürümektedir. Galvanizli sacdan yapılan semaver de fazla dayanmaz. Fakat pirinç, krom-nikel ve bakırdan üretilen semaverler hem estetik açıdan daha güzel, sağlık açısından daha sağlıklı hem de dayanıklılık bakımından daha sağlamdır.” (Oğuz ve v.d. 2005: 109).

Semaverlerin kaliteleri ve çeşitleri açısından semaverci Mehmet Ali Kalay (K.K.14) semaverciliğin günümüzde fabrika ürünü olarak geliştiğini, bakır semaverlerin gün geçtikçe azaldığını ifade ederek fabrika ürünü semaver ile el sanatı olan semaverin farkını açıklamaktadır:

“Dışı kalaylı olan semaverin mutlaka içi de kalaylı olmalı, yoksa bakır yüksek ısıda arsenik üretir. Bu da içilen çayla birlikte vücuda girip insanı zehirler. Bu tür semaverler normalde 20 - 25 yıl ömrü olan bakır semaverin de ömrünü 5 yıla indirir.”

Semaverlerin kaliteleri ile ilgili olarak semaverci Ekrem Ataman'ın görüşleri ise şöyledir:

“En basitleri tenekeden olanlardır. Çok da dayanmaz. Galvanizli olanlar biraz daha iyidir. Ama o da uzunca gitmez. En iyileri bakırdan olanlar. İstedğin kadar kullan. Tenekeler en ucuzu. Kalaylı tenekeden yapılanlar genelde 7,5 lira, galvanizliler 20 lira, bakır 25 - 35 liraya gidiyor.”

Semaverin yapımında kullanılan hammaddelerin önemi büyük. Hammaddeye göre para, araç – gereç ve emek oranları değişiklik göstermekte. Bu da ortaya çıkan ürünün fiyatını etkilemektedir. Konuyla ilgili olarak Ahmet usta (K.K. 9) şunları söylemektedir:

“Ben sadece yassı semaver yaparım. Emeği en çok olan budur. Emek ister, zaman ister. Parçası da çoktur, tam 32 tane parça gerek bunu yapabilmek için. Hiçbir makine yoktur. Tamamen el işidir. Bundan fiyatı da pahalı olur diğerlerinden.”

Yassı semaver (F: 47, 48, 49, 50), Vezirköprü’ye has olan semaver çeşididir. Adından da anlaşılacağı gibi şekli yuvarlak semaverlere (F: 49, 51, 52) oranla daha düz ve yassıdır. Ahmet usta yassı semaverin diğer semaverlerden farkını belirtmektedir:

“Yassı semaverde çay daha çabuk ve güzel olur. Tadı diğerlerinden farklı olur. Gövde yassı olduğu için, içindeki su hemen ısınır. Kaybolmaz zaman.”

Konuyla ilgili olarak görüşülen tüketicilerden Nazım Dağlı (K.K 11) çayın tadının ancak semaverde çıktığını belirtmekte ve şimdiki çayların da her şey gibi hazırda döndüğünü, bu yüzden de çayın eskisi gibi demlenemediğini; üniversite öğrencisi Emre Balta (K.K 12) ise sallama çayların daha pratik olduğunu, yeni neslin zaman kazandırıcı şeyleri benimsediğini ifade etmektedir. Ev hanımı Ayşe Tokgöz (K.K13) de semaverin yavaş demlendiğini; ama tadının da bütün yemeklerde olduğu yavaş pişmesinden dolayı güzel olduğunu belirtmiştir.

İlçede semaverin asıl işlevi çay demlemek olsa da, dekor amaçlı bazı semaverler dikkat çekmektedir. Çarşı denilen ilçe merkezinde bulunan parktaki semaver (F: 53) ile Ekrem Ataman'ın Vezirköprü Adalet Sarayı için yaptığı semaver (F: 54, 55) bunların en güzel örnekleridir.

Vezirköprü'de semaver çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Semaverciler hemen her evde semaverin olduğunu söylemektedir. İlçede yaygın olan semaverin ilçe dışına gönderilmesinde bazı sorunlar yaşanabiliyor. Vezirköprü'de semaver el emeği ile yapıldığı için seri üretim yapılamamaktadır. Bu nedenle de ihracat yapabilmek kolay değil. Diğer taraftan özellikle yuvarlak semaveri Vezirköprü'ye yakın birçok bölge yapmaktadır (Samsun, Çorum, Kastamonu vb.). Bu nedenle de yapılan semaverler küçük çaplı olarak ihraç ediliyor.

Semaverlerin turistik amaçla üretilmesi konusunda 25 yıllık semaver ustası Şükrü Yılmaz (K.K 10) görüşlerini belirtmektedir:

“Genelde küçük işletmeler olduğumuz için üretilen semaver sayısı elbette az oluyor. Belli sayıda çıkıyor, elbette Türkiye'nin her yerine gönderiliyor, ama sayıcı çok fazla olamıyor. Onlar da halkın kullanması için oluyor. Yerli turistlerden Vezirköprü'ye gelen olursa onlar tek tük alır. Onun haricinde yabancı turiste bizim ulaşmamız gerek. O da maliyet açısından yüksek oluyor.”

Mehmet Ali usta, semaverciliğin artık eskisi gibi ilgi görmediğini ve sektörün artık işçilikten çok fabrikadan piyasaya sürüldüğünü ifade ederek eskiden vatandaşın kendilerine gelip semaver yaptırdıklarını; şimdilerde bilen bilmeyen herkesin semaver yaptığını söylemekte, usta çırak ilişkisinin de yok

olduğunu, çıraklara fazla ücret veremediklerini, bu yüzden de semavercilik sanatının bitmek üzere olduğunu dile getirmektedir.

Vezirköprü'deki semaverciler 100 bin Euro'luk projeyi hayata geçirmişlerdir. Bedesten Çarşısı'nda 15 metrekairelik atölyelerinde semaver üreten imalatçılar, semaverleri daha kaliteli ve pazarlanabilir hale getirmek amacıyla 3 yıl önce 'Yerel Kalkınma Girişimi' isimli bir proje hazırladı. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı aracılığı ile Avrupa Birliği (AB) Genel Sekreterliği'ne gönderdikleri projenin 2007 yılında AB'nin onaylaması üzerine 90 bin Euro tutarında hibe alan semaver ustaları, kalan 10 bin Euro'yu Vezirköprü Semaverciler Kooperatifi'nden sağlayarak ortak kullanım atölyesi kurmuştur. El tezgâhlarını bırakan semaver ustaları, bin metrekairelik kapalı alan üzerinde el becerilerini teknolojiyle birleştirip seri üretime geçmiştir. Burada teknoloji yönünden kendilerini geliştirme fırsatı bulan ustalar, daha kaliteli ürettikleri semaverlerini ülkenin dört bir köşesine pazarlama imkânı yaratmıştır.

İlçenin neredeyse tek geçim kaynağı semaverciliktir. Projenin kabul edilmesiyle sayıları her geçen gün azalan semaverciler geleceğe daha umutla bakmaktadır.

Vezirköprü semavercileri tarafından Avrupa Birliği (AB) Genel Sekreterliği'ne gönderilen projenin kabulünün gelecekteki etkisini ise Şükrü usta şu şekilde ifade etmektedir:

"Yıllardır dededen kalma tezgâhlarda üretim yapıyoruz. Şu an Türkiye'nin her yerine pazarlıyoruz. İlerleyen

dönemlerde daha çok üretip proje sayesinde ihraç etmeyi planlıyoruz.”

Proje hakkında Mehmet Ali Kalay da Şükrü usta ile aynı görüşleri paylaşmaktadır:

“Makine ile seri üretime geçiliyor. Çekiçle bu işi yapmak elbet zaman alıyor. Ama makine çok çabuk yapıyor ve sayı fazla oluyor. Böylece ihraç etmek de daha kolay olacak.”

Vezirköprü’de semavercilik önemli geçim kaynakları arasındadır. Diğer geleneksel mesleklere oranla semaverciliğin aktif olmasını Ekrem Ataman’ın sözleri özetlemektedir:

“Çay herkes için önemli. Bütün evlerde var, o yüzden her yerde semaver de var talep de var. Bunun verdiği tadı demlik vermez. Millet de o yüzden semaverden vazgeçmiyor.”

SONUÇ

“Samsun İli’nin Vezirköprü İlçesi’ndeki Geleneksel Meslekler” isimli çalışmada, Vezirköprü özelinde olmak üzere geleneksel meslekler üzerinde yapılan araştırmayı içermektedir.

Vezirköprü’de yapılan bu saha çalışması, 2007-2008 yılları arasında Vezirköprü merkezden elde edilen bilgiler ışığında yapılmıştır. Çalışma zaman ve mekân itibariyle sınırlandırıldığı için yapılan değerlendirmeler de bu sınıra bağlı olarak yapılmıştır.

Çalışmada Vezirköprü’de var olan geleneksel mesleklerin ve zanaatçıların durumunu göz önüne sermektedir. Gelişen teknoloji, endüstrileşme ve küreselleşme süreci mesleklerin ekonomi içindeki pazar paylarını azaltmıştır. Bu durum, genç nüfusun başka iş kollarına yönelmelerine sebep olmakla birlikte zanaatçıların yeni çıraklar yetiştirememeleri neticesini doğurmuştur. Günümüzde sayıları gitgide azalan ustaların yerine yenilerinin gelmeyişi de bu iş kollarının tamamen yok olması demektir.

Küreselleşme, gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere bütün ülkeleri etkisi altına almıştır. Dolayısıyla da dünyanın çok büyük bir kısmı birbirine benzemektedir. Bu duruma tepki olarak ortaya çıkan bir sonuç olarak, tek tipleşen, aynılaştan kültürel öğeler arasında farklı, asıl olan değer kazanmaya başlamıştır. Küreselleşmenin kendi yarattığı olumsuzluklara karşılık yine kendi yarattığı bu olumlu durumda, farklı olan ilgi çekici hale gelmekte, rafa kaldırılan çoğu kültürel öğe tekrar ortaya çıkarılmaktadır. Bu da toplumların

kendine has olan kùltürlerinin yeniden canlanmasında, dünyaya tanıtılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Küreselleşme, her yer ve her alanda olduğu gibi Vezirköprü’de de etkisini göstermiştir. Burada birçok kişi geçimini geçmişte el emeği ile sağlarken, günümüz alışveriş dünyasında el emeğinin etkisi “antika, süs eşya” özelinin dışına çıkamamaktadır.

İnsan, ekonomik faaliyette bulunma özelliği ile diğer varlıklardan ayrılır. Söz konusu ekonomik faaliyetlerin sağlıklı yürüebilmesi için -hayatın her alanında gerekli olan- belli ahlakî değerlerin olması gereklidir. Bu noktada, ahlâkı ekonomik faaliyetlerin temeline yerleştiren Ahilik dikkati çeker. Maddî öğelerin yanında manevî öğelerin önemini vurgulayan, ekonomik ve sosyal hayatta olgunlaşmayı hayat biçimi haline getiren bu sistemde amaç, kaliteli ve seri üretilimdir. Bunun için gerekli olan uzmanlaşma mantığı da sisteme yerleşmiştir. Yapılan işe saygı, işi sahiplenme arzusu, emeğe dayalı üretim, istikrar ve güven sağlamıştır. Önem arz eden diğer bir husus da yapılan faaliyetlerin dışa açılımını sağlayabilmektir. Kapalı bir toplum düzeni o toplumu çağın gereklerinden uzaklaştıracak ve geriletecektir.

Vezirköprü’de hazırlanan kalkınma projesinin onaylanması, semaver özelinde olmakla birlikte geleneksel meslekler için bir dönüm noktası niteliğindedir. Bu ve buna benzer projeler başka iş kollarına da uygulanarak, iş sektörüne canlandırma getirilebilir. Dışa açılım da bu sayede gerçekleşebilir.

El sanatları üreticilerinin geçmişten gelen atıllık ve içe kapanıklığı bertaraf edip birlik halinde işletmeler oluşturmaları, büyük işletmelere karşı

kendini ayakta tutma ve yenileme durumunu yaratabilir. Bu anlayış da hem üreticiyi hem de üretileni koruyabilir.

Bugünün ticaret ve ekonomi anlayışına uygun olarak yapılan çalışma modelleri, hem Vezirköprü ticarî hayatını canlandıracak hem de unutulmaya yüz tutan meslekleri ayakta tutacaktır.

Birkaç geleneksel mesleğin Vezirköprü'deki durumunu betimleyen bu çalışma, başka yer ve meslek dallarını inceleme adına örnek olabilecek niteliktedir. Belli bir bölgede birden çok meslek dalı incelenebileceği gibi belli meslek dalı da birden çok bölgede incelenebilir ve bu noktada çalışmadan yararlanılabilir.

KAYNAKÇA

AÇA, Mehmet; “Batı Kaynaklı Küreselleşme Dayatmalarına Karşı Türk Dayanışma Ruhunun Yeniden Canlandırılması Sorunu Ve Ahilik (Ahi Evren) Örneği”, **Türk Kültürü**, Sayı: 472, Ağustos 2002

“Ahilerin Ahlâk ve Görgü Kuralları”, **Ahilik Yolu**, Sayı: 18-19, Syf: 10-11, Ağustos-Eylül 1987

Ahilik ve Esnaf, İstanbul Esnaf ve Sanatkârlar Derneği Birliği Yayınları, İstanbul-1986

Ana Britannica, Cilt 19

ANADOL, Cemal; **Türk İslâm Medeniyetlerinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler**, Ankara-1991

ARSLAN, “Ayça Yavuz; Cumhuriyet döneminde Ankara kalesindeki geleneksel el sanatları”, Yüksek Lisans Tezi, 2006

ARTUN, Erman; “[Halk Kültürünün Uluslararası Tanıtımında Medyanın Rolü](#)”, Halk Kültürlerinin Medya Açısından Değerlendirilmesi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, **Motif Vakfı Yayınları**, İstanbul, 2002.

ARTUN, Erman; 2000; “Halk Kültürü ve Folklorun Türk Kültüründeki Yerine Kültürel Değişim ve Gelişim Açısından Bakış, Adana Halk Kültürü Araştırmaları 1”, **Epsilon Ofset**, Adana

ARTUN, Erman; “Ortak Türk Folklorunun Küreselleşen Dünyaya Tanıtılması, Ortak Türk Geçmişinden Ortak Türk Geleceğine III. Uluslararası Folklor Konferansı Bildirileri,” 2005-Azerbaycan.

ARTUN, Erman; “Küreselleşmenin Geleneksel Türk Halk Kültürüne Etkisi, VI.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi”, 18-22 Haziran 2001-İçel

ARTUN, Erman; **Günümüzde Adana Aşıklık Geleneği ve Aşık Feymani**, Hakan Ofset, Adana-1996

AYSOY, Mehmet; **Gelenek Sonrası Toplum Üzerine**, Açı Yayınları, İstanbul-2003

BAKIR, Armağan Meral; “Ahilik ve meslekî Eğitim”, Yüksek Lisans Tezi, 1991

BAYRAM, Mikail; “Ahi Evran Kimdir”, **Türk Kültürü Dergisi** Syf:191, Yıl: 1978, Ankara

V. Türk Kültürü Kongresi Bildirileri (El Sanatları), **Cumhuriyetten Günümüze El Sanatlarının Doğuşu, Gelişimi, Sosyal, Kültürel, Eğitim ve Ekonomi İlişkileri Bakımından Bugünkü Durumu ve Geleceği**, AKM Yayınları, Ankara-2005

BORATAV, Korkut; **“Ekonomi ve Küreselleşme”, Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme**, KİGEM Yayını, Ankara, 1996

CORA, İhsan; “Ahilik örgütünün Osmanlı toplumundaki yeri ve ahilik örgütü ilkelerinin günümüz esnaf ve zanaatkarlarına uygulanabilirliği”, Yüksek Lisans Tezi, 1990

<http://turkocagi.org.tr/modules.php?name=Makale&file=print&pid=10> -
_ftnref11# ftnref11 ÇAĞATAY, Neşet; **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, TTK Yayınları, Ankara-1997

ÇAĞATAY, Neşet; **Ahlâkla Sanatın Bütünleştiği Türk Kurumu Ahilik Nedir**, TESK Yayın, Ankara

DANIŞMAN, H. H. Günhan; “Küreselleşme ve Zanaatçı- Teknoloji Ustalarının Çaresizliği”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, Syf: 235-245, Yıl: 2005,

DEMİR, Galip; “Ahilik ve Yükselen Değerler”, **Görüş Dergisi**, Ocak 2001

DİYARBEKİRLİ, Nejat; “El Sanatlarının Değeri (1)”, **Millî Kültür Dergisi**, c.:2, s.:345, 1980

ELİADE, Mircea; **Demirciler ve Simyacılar**, İstanbul-2003

EKER, Gülin Öğüt- EKİCİ M.- OĞUZ, M. Ö. - ÖZDEMİR N.; **Dünya Halkbilimi Çalışmaları Tarihi**, Milli Folklor Yayınları, Ankara-2003

EKER, Gülin Öğüt- EKİCİ M.- OĞUZ, M. Ö. - ÖZDEMİR N.; **Halkbiliminde Kuram ve Yaklaşımlar**, Milli Folklor Yayınları, Ankara-2003

EKİCİ, Metin; **Halkbilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Geleneksel, Ankara, 2004

EKİNCİ, Yusuf; “Ahiliğin ışığında Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi meslek eğitimi”, Doktora Tezi, 1987

EKİNCİ, Yusuf; **Ahilik (Ahi Birlikleri)**, TSE Yayınları, 1988

EKMEKÇİ, Aydın; “Küreselleşme ve Türk Halk Kültürü Üzerine Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, 2004

ERDEN, Atilla; **Anadolu Giysi Kültürü**, Dumat Ofset, Ankara-1998

ERGİNER, Gürbüz; **Kurbanın Kökenleri ve Anadolu’da Kanlı Kurban Törenleri**, İstanbul-1997

ERGİNER, Gürbüz; “Küreselleşme ve Geleneksel Kültür (Bilimsel Bulguların Anlamsızlaşması), VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri”, **Genç Ofset**, Ankara-2002

ERKEN, Veysi; **Bir Sivil Örgütlenme Modeli Ahilik**, Se-ba Yay., Ankara-1998

ERKEN, Veysi; **Ahilik Müessesesinde Yönetim ve Eğitim**, Ankara-1995.

ERKEN, Veysi; “Bir Sivil Örgütlenme Modeli: Ahilik”, **Gündüz Gazetesi**, Yıl.3,12.5.1998-14.5.1998

ERKEN, Veysi; “Ahilik Müessesesinde Eğitim ve Yönetim”, Yüksek Lisans Tezi, 1986

Geçmişten Günümüze Kültür Değerleriyle Samsun, Samsun Valiliği Kültür Müdürlüğü Yayınları- Tanıtım Eserleri Dizisi: 1, Samsun- 1997

GIDDENS, Anthony; “**Living in a Post-Traditional Society**”, **Reflexive Modernization**, Polity Pres, 1994

GÖKALP, Ziya: **Türk Uygarlık Tarihi** (Haz: Yusuf Çotüksöken), İnkılap Yay., İstanbul-1981

GÜLVAHABOĞLU, Adil; **Sosyal Güvenlik Öncüsü Ahi Evran Veli ve Ahilik**, Memleket Yayınları, Kasım 1991

GÜNAY, Ünver; **Din Sosyolojisi Dersleri**, Kayseri-1996

GÜNGÖR, Erol; **Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk**, Ötüken Neşriyat, İstanbul-2000

GÜVENÇ, Bozkurt; **Kültür Konusu Ve Kültür Sorunlarımız**, Remzi Kitapevi, 1985

HALDUN, İbni; **Mukaddime**, çev. Turan Dursun, Onur Yayınları, ç.:1, Nisan 1977

İVGİN, Hayrettin; **Vezirköprü Halk Kültürü Derlemeleri**, Vezirköprü Belediyesi Yayınları, No: 1, Ankara-1998

KOZAK, İbrahim Erol; **İbn Haldun**, DİA, c.:2, İstanbul-2000

KÖPRÜLÜ, Fuat; **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Yayın Tarihi?, Ankara

“Küreselleşme ve Geleneksel Kültür (Bilimsel Bulguların Anlamsızlaşması)”, VI. MİLLETLERARASI TÜRK HALK KÜLTÜRÜ KONGRESİ., Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, **Kültür Bakanlığı Yayınları**, Ankara-2002

MERTER, http://turkocagi.org.tr/modules.php?name=Makale&file=print&pid=10_ftnref3#_ftnref3 Feridun; “Globalleşme Gerçeği Karşısında Türk Kültürünün Konumu Ne Olmalıdır”, **Türk Yurdu Dergisi**, Syf: 138-142, Yıl: Mart-Mayıs 1999

OĞUZ, M. Öcal; **Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi**, Akçağ, 2002

OĞUZ, M. Öcal; 2001a, “Küreselleşme ve Ulusal Kalıt Kavramları Arasında Türk Halkbilimi”, **Millî Folklor**, Sayı:50, s. 5-8.

OĞUZ, M. Öcal; 2001b, “Eski Kentin Folkloru ve Türk Halkbilimi,” **Millî Folklor**, Sayı:52, s. ?

OĞUZ, M. Öcal; “Halkbilimi Çalışmalarının Yeni Dönemi: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”, **Milli Folklor**, Sayı: 60, 2003

OĞUZ, M. Öcal; “Küreselleşme”, **Genç Kalemler Dergisi**, sayı: 1, Yıl: Haziran 2004

OĞUZ, M. Öcal; “Küresel Olma veya Yerel Kalma İkileminde Türk Halk Kültürü”, **Türk Yurdu Dergisi**, Sayı: 189, 2003

OĞUZ, M. Öcal, v.d. **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayıncılık, Ankara-2004

OĞUZ, M. Öcal, v.d. **Türkiye’de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Meslekler**, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Ankara-2005

OĞUZ, M. Öcal – METİN, Ezgi; **2005 Yılında Çorum’da Yaşayan Geleneksel Meslekler**, Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topluluğu Yayınları:9, Ankara-2006

Taciser ONUK, Ö. ALP, F. AKPINARLI, S. ORTAÇ, **Silifke Folkloru**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara-1998

Ögel, Bahaeddin; **Türk Mitolojisi I**, Türk Tarih Kurumu Basımevi Yayınları, Ankara-1993

ÖKSÜZ, http://turkocagi.org.tr/modules.php?name=Makale&file=print&pid=10_ftnref2#_ftnref2İskender; “Küreselleşme-Milliyet ve Milliyetçiler”, **Türk Yurdu Dergisi**, Syf:186-188, Yıl: Mart-Mayıs 1999

ÖZKILIÇ, İbrahim; İbn Haldun’da İktisadî Kalkınmanın Dinamikleri Ve Girişimcilik, **Akademik Bakış**, Sayı: 12, Yıl: 2007

ÖZKİRAZ, Ahmet; **Sabri F. Ülgener’de Zihniyet Analizi**, A Yayınevi, 2001

ÖZKUL, Metin;
“http://turkocagi.org.tr/modules.php?name=Makale&file=print&pid=10_ftnref4#_ftnref4Milliyetçilik ve Küreselleşme”, **Türk Yurdu Dergisi**, Syf: 243-251, Yıl: Mart-Mayıs 1999

Samsun 1973 İl Yıllığı, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1974

Samsun ve İlçeleri, Gül Neşriyat, İstanbul, 2003

SOLAK, Ahmet; “Esnaf Birliklerinin Tarihsel Gelişimi”, Yüksek Lisans Tezi, 1995

SOYKUT, Refik; **Orta Yol Ahilik**, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Eğitim Yayınları, 1971

SUCU, Nimetullah; “Küreselleşme, Bireyselleşme Ve Örgüt Kuramının Yeniden Yorumu: Toplam Kalite Yönetimi”, Yüksek Lisans Tezi, 2006

ŞAYLAN, Gencay; **Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, İmge, Ankara, 1994

TURAN, Şerafettin; **Türk Kültür Tarihi**, Bilgi Yayınevi. Ankara, 1990

TURHAN, Kemal; **Ahilikten Günümüze Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi**, 1996-İstanbul

TUTAR, Hasan; **Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi**, Hayat Yayınevi, İstanbul, 2000

Türkdoğan, Orhan; **Türk Tarihinin Sosyolojisi**, Turan Yayıncılık, İstanbul-1996

TÜRKMEN, Fikret; **Sahada Folklor Derleme Teknikleri**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir-1992

UÇMA, İsmet; “Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik”, Doktora Tezi, 2003

“Uluslar arası Ahilik Kültürü Sempozyum Bildirileri”, **Kültür Bakanlığı**, Ankara-1993

USLU, Salim; İş Etiğinde Geleneği Ve Yeniliği Harmanlayabilmek, **Görüş Dergisi**, Syf: 84-86, Yıl: Ocak 2001

ÜLGENER, Sabri; **İktisadî Çözölmenin Ahlâk ve Zihniyet Dünyası**, Derin Yayınları, İstanbul-2006

Vezirköprü 1986 Albümü, Vatandaş Gazetesi Yayınları, No: 2, 1986

“Vezirköprü Belediye Hizmetleri”, 25 Mart 1984-25 mart 1988, **Belediye (Ajans-Türk Matbaacılık)**, 1988

YILDIZ, Metin; “Küreselleşme ve Türk işgücü piyasasının yapısı”, Yüksek Lisans Tezi, 2006

YİĞİT, Hasan; **Samsun ve İlçeleri**, Gül Neşriyat, İstanbul-2003

KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

KAYNAK KİŞİ 1

Adı Soyadı : Ahmet MORUL
 Mesleği : Bakırcı - Kalaycı
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1949
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1949'dan beri
 Eğitim Durumu : İlkokul mezunu

KAYNAK KİŞİ 2

Adı Soyadı : Ekrem ATAMAN
 Mesleği : Semaverci
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü -1983
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1983'ten beri
 Eğitim Durumu : Lise mezunu

KAYNAK KİŞİ 3

Adı Soyadı : Kazım TÜRKMEN
 Mesleği : Bakırcı - Kalaycı
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1964
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1964'ten beri
 Eğitim Durumu : Endüstri meslek lisesi mezunu

KAYNAK KİŞİ 4

Adı Soyadı : Nuri ŞAHİN
 Mesleği : Bakırcı
 Doğum Yeri ve Yılı : Çorum - 1950
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1970'den beri
 Eğitim Durumu : İlkokul mezunu

KAYNAK KİŞİ 5

Adı Soyadı : Abdullah SAKA
 Mesleği : Bakırcı
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1975
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1975'ten beri
 Eğitim Durumu : Lise

KAYNAK KİŞİ 6

Adı Soyadı : Mehmet DÖNER
 Mesleği : Demirci
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1954
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1954'ten beri
 Eğitim Durumu : İlkokul mezunu

KAYNAK KİŞİ 7

Adı Soyadı : Kadir DÖNER
 Mesleği : Demirci
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1983
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1983'ten beri
 Eğitim Durumu : Sanat okulu metal bölümünden terk

KAYNAK KİŞİ 8

Adı Soyadı : Seyit KAYA
 Mesleği : Semaverci
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1972
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1972'den beri
 Eğitim Durumu : İlkokul mezunu

KAYNAK KİŞİ 9

Adı Soyadı : Ahmet GÜNEY
 Mesleği : Semaverci
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1965
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1965'ten beri
 Eğitim Durumu : İlkokul mezunu

KAYNAK KİŞİ 10

Adı Soyadı : Şükrü YILMAZ
 Mesleği : Semaverci
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1966
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1966'dan beri
 Eğitim Durumu : Orta okul mezunu

KAYNAK KİŞİ 11

Adı Soyadı : Nazım DAĞLI
 Mesleği : Semaverci
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1946
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1946'dan beri
 Eğitim Durumu : İlkokul mezunu

KAYNAK KİŞİ 12

Adı Soyadı : Emre BALTA
 Mesleği : Üniversite Öğrencisi
 Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1984
 Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1984 – 1998 arası
 Eğitim Durumu : Lise mezunu

KAYNAK KİŞİ 13

Adı Soyadı : Ayşe TOKGÖZ
 Mesleği : Ev hanımı
 Doğum Yeri ve Yılı : Bafra - 1964

Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1983'ten beri
Eğitim Durumu : Orta okul mezunu

KAYNAK KİŞİ 14

Adı Soyadı : Mehmet Ali Kalay
Mesleği : Semaverci
Doğum Yeri ve Yılı : Vezirköprü - 1949
Kaç Yıldır Vezirköprü'de : 1949'tan beri
Eğitim Durumu : İlkokul mezunu

EKLER

EK – 1

VEZİRKÖPRÜ'DEKİ ZANAATKÂRLARLA YAPILAN MÜLÂKAT SORULARI

Kaynak kişinin adı ve soyadı :

Kaynak kişinin doğum yeri :

Kaynak kişinin yaşı :

Kaynak kişinin eğitim durumu :

Kaynak kişinin ikâmet ettiği yer :

Mesleği kimden öğrendiği :

Derlemenin yapıldığı yer ve tarih :

Derleyenin adı ve soyadı :

1. Kaç yıldır Vezirköprü'desiniz?
2. Günümüzde hangi meslekler icra edilmekte?
3. Daha önceleri hangi meslekler icra edilmekteydi?
4. Bu meslekler neden yok oldu?
5. Devam eden meslekler neden yok olmadı?
6. Bu mesleği kimden öğrendiniz?
7. Bu mesleği kaç yıldır yapıyorsunuz?
8. Ailenizde bu meslekle uğraşan başka birileri var mı?
9. Aileniz tarafından bu mesleğin devam ettirilmesini ister misiniz?
10. Vezirköprü'de bu meslek ne zamandan beri yapılmaktadır?
11. Bu mesleği icra edenler ortalama kaç yaşında?
12. Genel olarak eğitim durumları nedir?

13. Meslekte kullandığınız araç ve gereçler nelerdir?
14. Bu mesleğin icrası aşamasında hangi işlemler uygulanmaktadır?
15. Yapımdan satışa hangi sorunlarla karşılaşmaktasınız?
16. Aylık ortalama geliriniz nedir?
17. Bu gelir geçiminizi temin etmek için yeterli midir?
18. Bu işi tek başınıza mı yürütüyorsunuz yoksa çırak yada kalfa gerekiyor mu?
19. Mesleğinizin geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz?
20. Vezirköprü'de turistik üretim var mı?
21. Yerli veya yabancı turistlerin görüşleri nelerdir?

EK – 2

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Vezirköprü'nün genel bir görünümü

Fotoğraf 2: Tarihi Köprülü Mehmet Paşa Camisi

Fotoğraf 3: Taş Medrese

Fotoğraf 4: Vezirköprü Saat Kulesi

Fotoğraf 5: Bedestenin Giriş Kapısı

Fotoğraf 6: Bedestende Bir Semaverci Dükkanı

Fotoğraf 7: Bedestenin İçindeki Dükkânlar

Fotoğraf 8: Yassı (Düz) Semaver Satan Bir Dükkân

Fotoğraf 9: Bedestenin Çıkış Kapısı

Fotoğraf 10: Bedestenin Tarihçesi

Fotoğraf 11: Bakırcı Dükkânı

Fotoğraf 12: Bakırcı – Kalaycı Kazım Usta

Fotoğraf 13: Bakırcılıkta Kullanılan Âletler

Fotoğraf 14: Kazım Ustanın Dükkânından Bir Görünüm

Fotoğraf 15: Bakırcı – Kalaycı Ahmet Usta

Fotoğraf 16: Ahmet Ustayla Yapılan Görüşme

Fotoğraf 17: Bakır Kaplar

Fotoğraf 18: Bakırdan Yapılmış Semaver ve Güğüm

Fotoğraf 19: Bakırcı Nuri Usta ile Yapılan Görüşme

Fotoğraf 20: Demirciler Çarşısı

Fotoğraf 21: Demirci Mehmet Usta

Fotoğraf 22: Demircilikte Kullanılan Makine

Fotoğraf 23: Çekiç

Fotoğraf 24: Demirin Ocakta Isıtılması

Fotoğraf 25: Demirin Ezilerek Şekil Alması

Fotoğraf 26: Demircilikte Kullanılan Diğer Bir Makine

Fotoğraf 27: Semaverci Ekrem Ataman

Fotoğraf 28: Semaverlerin Üretildiği Suat Binici Çarşısı

Fotoğraf 29: Galvanizin Kesilmesi

Fotoğraf 30: Kesilen Parçaya Şekil Verilmesi

Fotoğraf 31: Parçanın Şekillendirilmesi

Fotoğraf 32: Gövdenin Yapımı

Fotoğraf 33: Gövdeye Şekil Verme

Fotoğraf 34: Semaverin Kapağının Yapılması

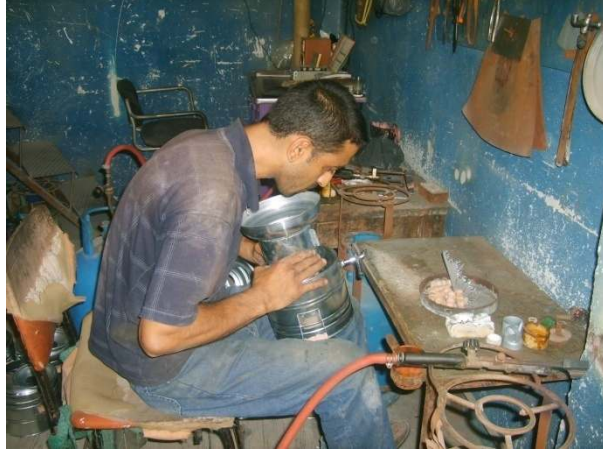
Fotoğraf 35: Bacaya Lehim Sürülmesi

Fotoğraf 36: Bacaya Şekil Yapılması

Fotoğraf 37: Gövde ile Bacanın Birleştirilmesi

Fotoğraf 38: Gövde ve Ayağın Birleştirilmesi

Fotoğraf 39: Kulpların Takılması

Fotoğraf 40: Semaverin Parlatılması

Fotoğraf 41: Semaverci Ahmet Usta ile Yapılan Görüşme

Fotoğraf 42: Yassı (Düz) Semaver Yapımı

Fotoğraf 43: Yassı (Düz) Semaverin Parçaları

Fotoğraf 44: Çekiç

Fotoğraf 45: Diğer Parçalar

Fotoğraf 46: Havya Üzerindeki Lehim

Fotoğraf 47: Ahmet Ustanın Yaptığı Semaver

Fotoğraf 48: Vezirköprü'ye Has Olan Yassı (Düz) Semaver

Fotoğraf 49: Yuvarlak - Yassı (Düz) Semaver

Fotoğraf 50: Renkli Yassı Semaver

Fotoğraf 51: Süslenmiş Bakır Semaver

Fotoğraf 52: Bakır Semaver ve Şekerlik

Fotoğraf 53: Parka Süs Amaçlı Konulmuş Semaver

Fotoğraf 54: Semaverci Ekrem Ataman'ın Vezirköprü Adalet Sarayı İçin Yaptığı
Semaver

Fotoğraf 55: Semaverin Yakından Görünümü

ÖZET

ÖZENTÜRK TEZGEL, Aycan, Samsun İli'nin Vezirköprü İlçesindeki Geleneksel Meslekler, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008

Araştırmanın konusu olan Vezirköprü'deki geleneksel meslekler, Anadolu'nun bugünkü durumunu yansıtmaktadır. Vezirköprü'de yapılan incelemeler, kaynak kişilerle yapılan görüşmeler, mesleklerin gün geçtikçe etkilerini yitirdiğini göstermiştir.

Geçmişteki esnaf teşkilâtı Ahilikle bugünkü Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu karşılaştırılmalı olarak incelenmiş, birçok konuda aralarında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Küreselleşme olgusu üzerine incelemeler yapılmış, diğer kültür ürünlerinde olduğu gibi geleneksel meslekler üzerinde de etkisi olup olmadığı araştırılmış ve etkili olduğu görülmüştür. Küreselleşme bir taraftan kültürel ürünleri yok ederken, diğer taraftan ürünlerin yok olmalarına tepki olarak, zanaatların yeniden canlanmaları konusunda yol göstermektedir.

Vezirköprü'de geleneksel mesleklerden olan bakırcılık, demircilik ve kalaycılık geçmişteki işlevini değiştirerek günümüzde dekor, hediyelik eşya olarak kullanma amacıyla, çırak bulamayan birkaç usta tarafından icra edilmektedir. Semavercilik ise diğer mesleklerle göre biraz daha şanslı konumdadır. Esas işlevi çay demlemek olan semaver, bu işlevini eskisi gibi devam ettirmekte olup, el emeğinin zaman alması ve çırak bulamama

sorununun sonucunda fazla üretim yapamama, yapılan ürünleri tanıtamama ve satamama sorunu ile karşı karşıyadır.

Anahtar Sözcükler:

1. Halkbilim
2. Vezirköprü
3. Geleneksel Meslekler
4. Ahilik
5. Küreselleşme

ABSTRACT

ÖZENTÜRK TEZGEL, Aycan, Traditional Jobs In Vezirköprü, Samsun, Master Thesis, Ankara, 2008

The subject of research , traditional jobs in Vezirköprü reflects today's position of Anatolia. The analysis which is made in Vezirköprü and interviews made with origin people has showed the jobs lost their effects by the day.

Trade guild "Ahilik" in the past and current Confederation of Turkish Craftsmen and Artisans has studied comparatively and has stated a lot of differences on several cases between them.

Researchs have made on globalization phenomenon, like other culture products whether there is an effect on traditional jobs is investigated and observed effective. From one side globalization abolished cultural products and other side there is a reaction to abolish of cultural products which leads to revive of crafts.

Traditional jobs copperworking, ironworking, and shammer in Vezirköprü, changed former function , nowadays it is used as decor and giftware, also exerted with a few craftsman whom didn't find apprentice. Samovar is more lucky than other jobs. Samover's main function is making tea and today this function is continuing. But they are faced with unable to find apprentice and taking more time manual labor problems, depend on them they can't make more production also they aren't sell and advertise product.

Key Words

1. Folklore
2. Vezirköprü
3. Traditional Jobs
4. Ahi Institution
5. Globalization